

Štrukturálne výzvy

Ľudovít Ódor
viceguvernér

november 2022

„Dobre navrhnuté štrukturálne politiky by mohli prispieť k rýchlejšiemu, výraznejšiemu a jednotnejšiemu zotaveniu z krízy a tým podporiť účinnosť menovej politiky v eurozóne.“

Christine Lagarde (2020)

„Svojím dosahom na štruktúru a cyklickú dynamiku ekonomiky a finančného systému majú klimatické zmeny zásadný vplyv na cenovú stabilitu.“

Stratégia menovej politiky ECB (2021)

- **Vyššia rovnovážna reálna úroková sadzba zvýši manévrovací priestor pre štandardné nástroje menovej politiky**
 - Priamo na ňu vplývajú dlhodobé zmeny a odpovede verejných politík na ne.
 - Menej vedľajších účinkov menovej politiky.
- **Lepšie štrukturálne politiky zlepšia transmisiu menovej politiky a fungovanie EMU (Masuch, et al., 2018)**
 - udržateľnosť verejných financií, finančná stabilita, klimatické šoky
 - lepšia odolnosť voči šokom
 - vyššia synchronizácia hospodárskeho cyklu a menší problém “one-size-fits-all”
 - znižovanie trade-offov medzi stabilizáciou outputu a inflácie

- **NBS - člen Národnej rady pre produktivitu**
- **Ambícia publikácie Štrukturálne výzvy:**
 - **Nastavovať zrkadlo** - pravidelne hodnotiť stav
 - **Identifikovať priority** a ponúkať zoznam riešení
 - **Podnecovať ďalšie debaty** o štrukturálnych politikách na Slovensku

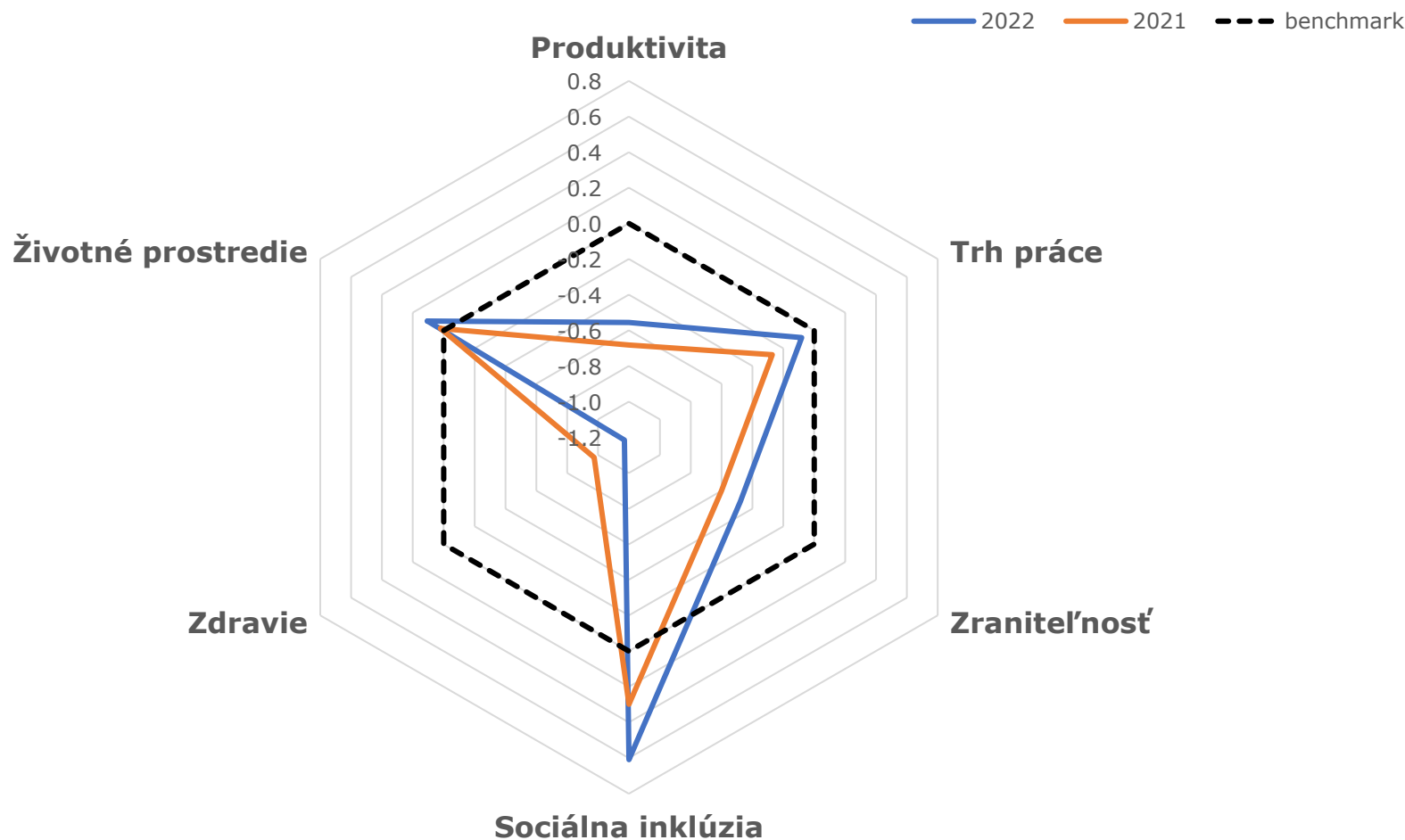
Hrozba „pasce stredného príjmu“ si vyžaduje reformy

- **Dobiehanie ekonomickej úrovne EÚ sa zastavilo.**
 - HDP na obyvateľa v posledných rokoch stabilne o 30% nižšie ako priemer EÚ27.
 - Disponibilný príjem o 34 % nižší ako priemer EÚ27.
- **Obnovenie dobiehania si vyžaduje prijatie zásadných štrukturálnych reforiem s cieľom**
 - skvalitniť vzdelávanie,
 - posilniť inovačnú kapacitu v progresívnych oblastiach,
 - zlepšenie podnikateľského prostredia a verejných inštitúcií.

Výzvy Slovenska presahujú oblasť dobiehania ekonomickkej výkonnosti

- Nepriaznivé výsledky zdravotníctva, zlá odvrátiteľná úmrtnosť, vysoká dojčenská úmrtnosť
- Znečistenie ovzdušia a zaostávajúca miera recyklácie odpadov + zelená transformácia
- Rastúca zraniteľnosť ekonomiky - udržateľnosť verejných financií a rast zadlženia domácností, vplyv koronakrízy a vysokých cien energií na podnikový sektor
- Vylúčenie znevýhodnených skupín z pôžitkov ekonomického rastu a ich zaostávania v životných podmienkach, vzdelávaní a zdravotnom stave

Skóre výsledkových ukazovateľov

Zdroj: Eurostat, OECD, ECB, prepočty NBS

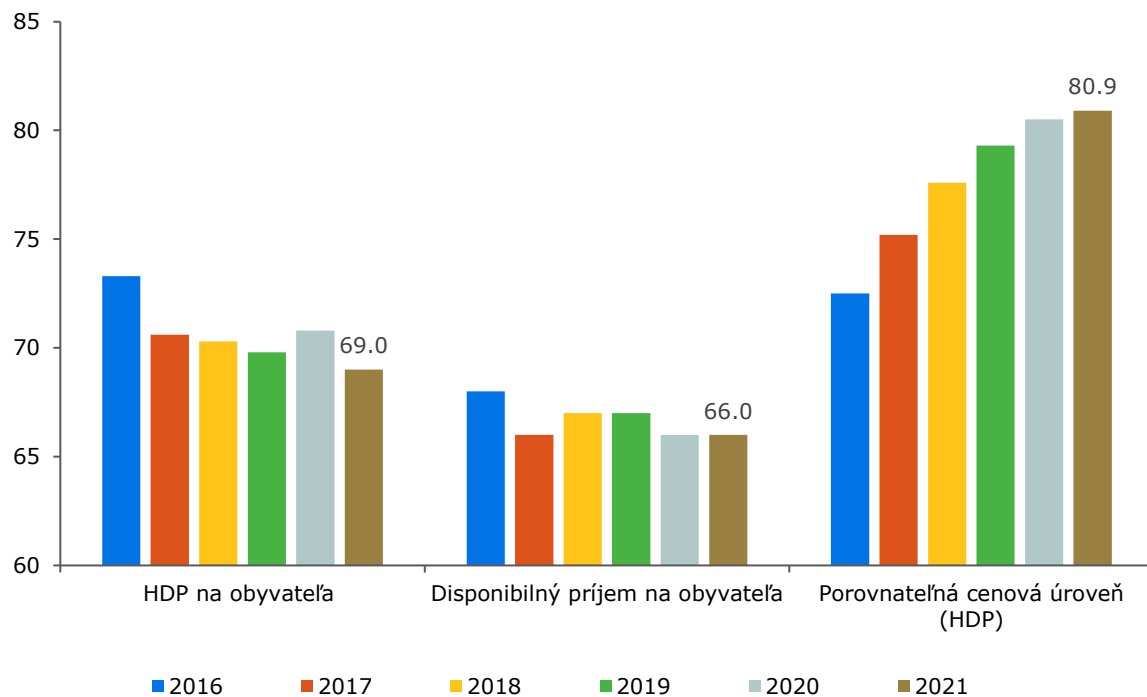
Poznámka: Skóre vyjadruje rozdiel medzi hodnotou ukazovateľa pre Slovensko a priemerom referenčných krajín prenormovaný štandardnou odchýlkou. Pozitívne hodnoty vyjadrujú nadpriemerné výsledky. Výsledkový indikátor za produktivitu je HDP na odpracovanú hodinu v PKS, v prípade trhu práce miera zamestnanosti. Za ostatné dimenzie boli použité kompozity výsledkových indikátorov. Skóre za daný rok predstavuje poslednú dostupnú hodnotu pri tvorbe Štrukturálnych výziev za daný rok.

Štrukturálne výzvy

Ekonomická výkonnosť stagnuje

- Cenová konvergencia napreduje, ale stagnácia v konvergencii HDP
- Údaje v PKS môžu čiastočne skresľovať vývoj (najmä vplyvom problematického zaznamenania cien bývania)

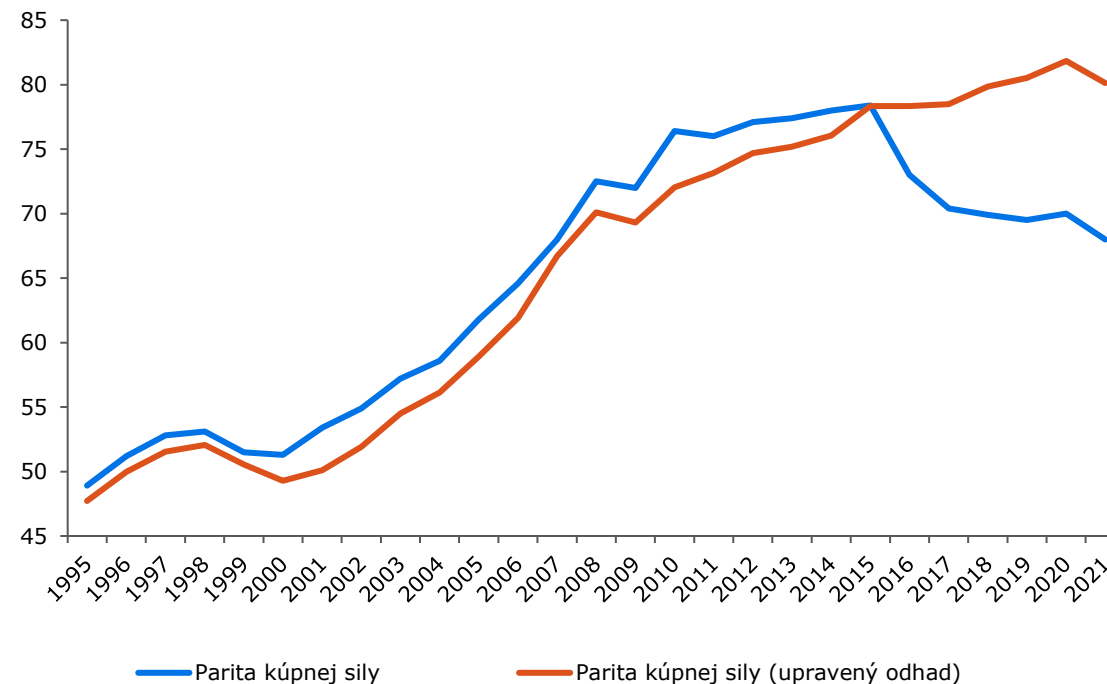
Vývoj konvergenzie - % priemeru EÚ v PPP

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Vývoj slovenského HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (EÚ27 = 100)

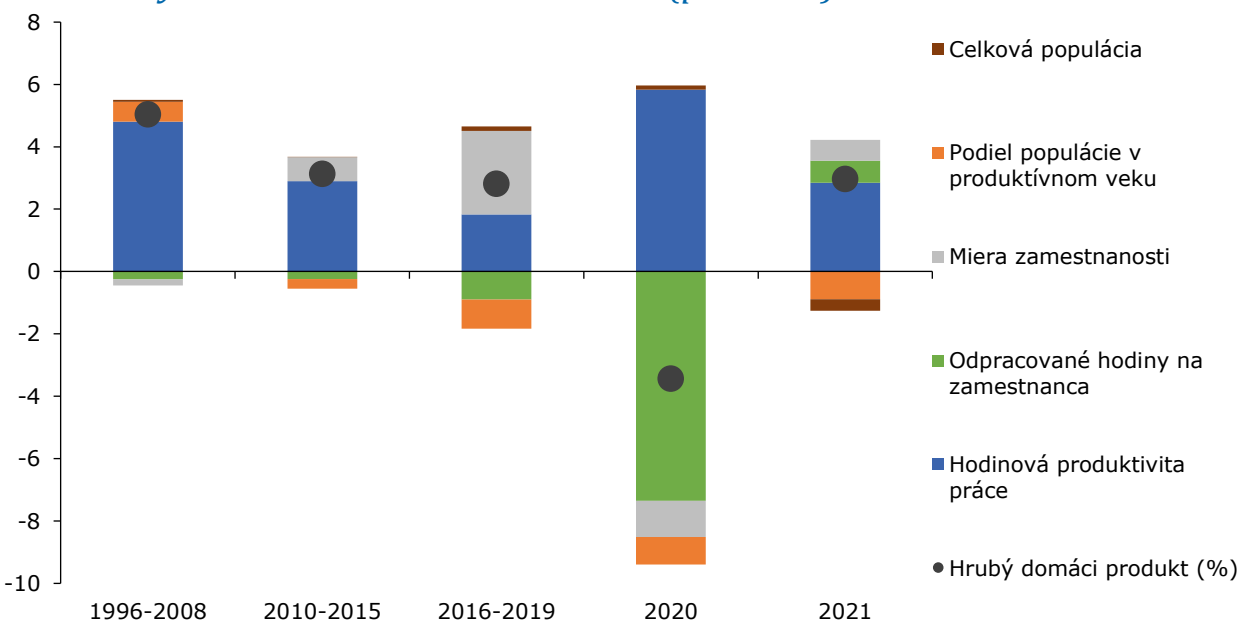

Zdroj: Eurostat, prepočty NBS

Konvergencia cez rast kvantity práce nepostačuje

- Rast ťahaný v rokoch pred koronakrízou cez produktivitu práce a mieru zamestnanosti, viditeľný už vplyv demografie
- Spomalenie rastu po finančnej kríze najmä vplyvom spomalenia rastu produktivity práce
- Nepriaznivý relatívny vývoj v porovnaní so susedmi v 2 polovici poslednej dekády
- Nárast hodinovej produktivity práce počas koronakrízy zrejme do istej miery len dočasný vplyvom navýšenia podielu produktívnejších firiem na celkových odpracovaných hodinách

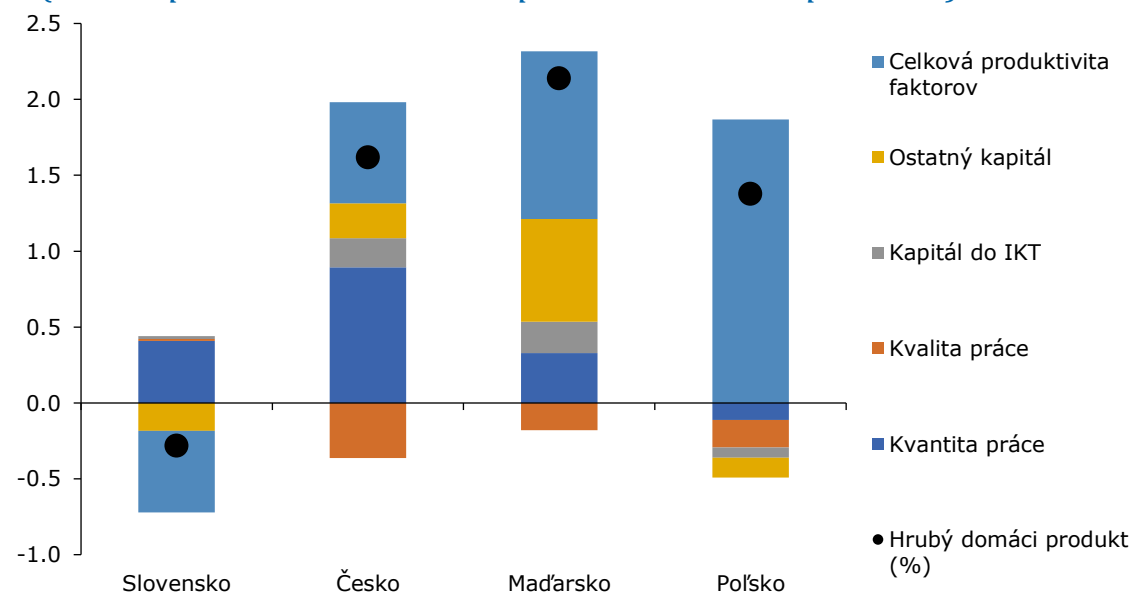
Faktory ekonomického rastu Slovenska (p. b. HDP)

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

(rozdiel priemeru 2016-2019 oproti 2010-2015 v p. b. HDP)

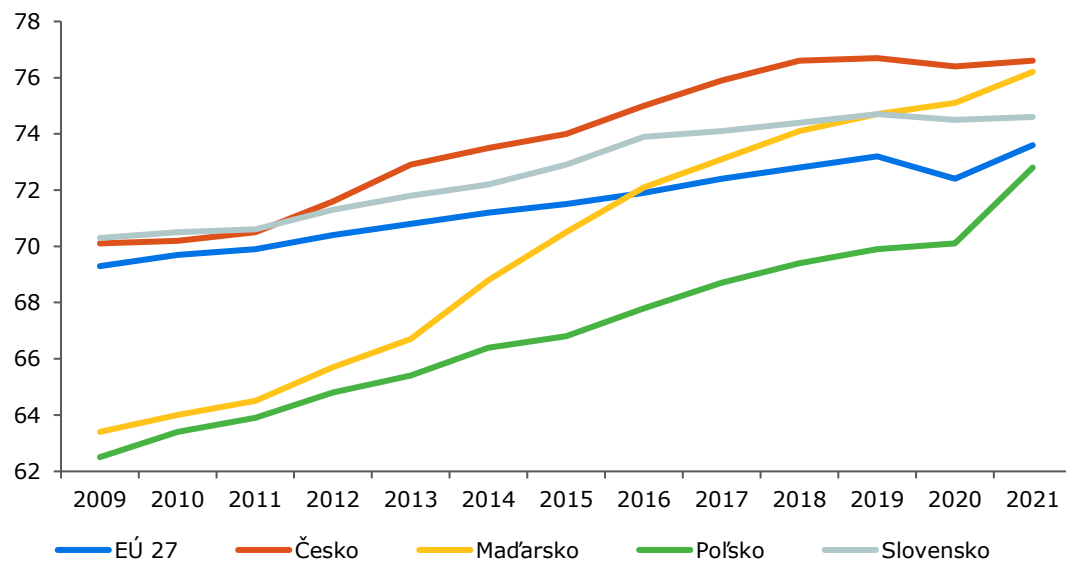

Zdroj: Total Economy Database

Miera participácie na trhu práce napriek zlepšeniu zaostáva

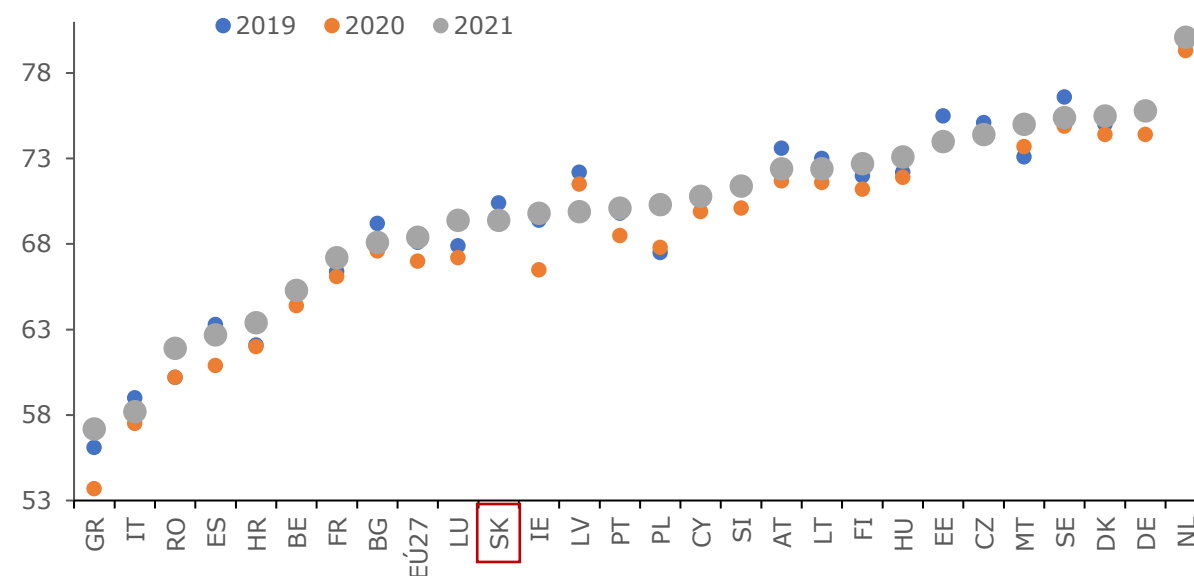
- Trh práce benefitoval zo zníženia nezamestnanosti, ale výraznejšie zapojenie neaktívnych do pracovného procesu ostáva výzvou
- Priestor na rast pre nízko kvalifikovaných a ženy do 39 rokov
- Pokles zamestnanosti v prvom roku pandémie len mierny; pokles miery zamestnanosti však na rozdiel od EÚ 27 pokračoval aj v roku 2021

Miera participácie (%)

Zdroj: Eurostat

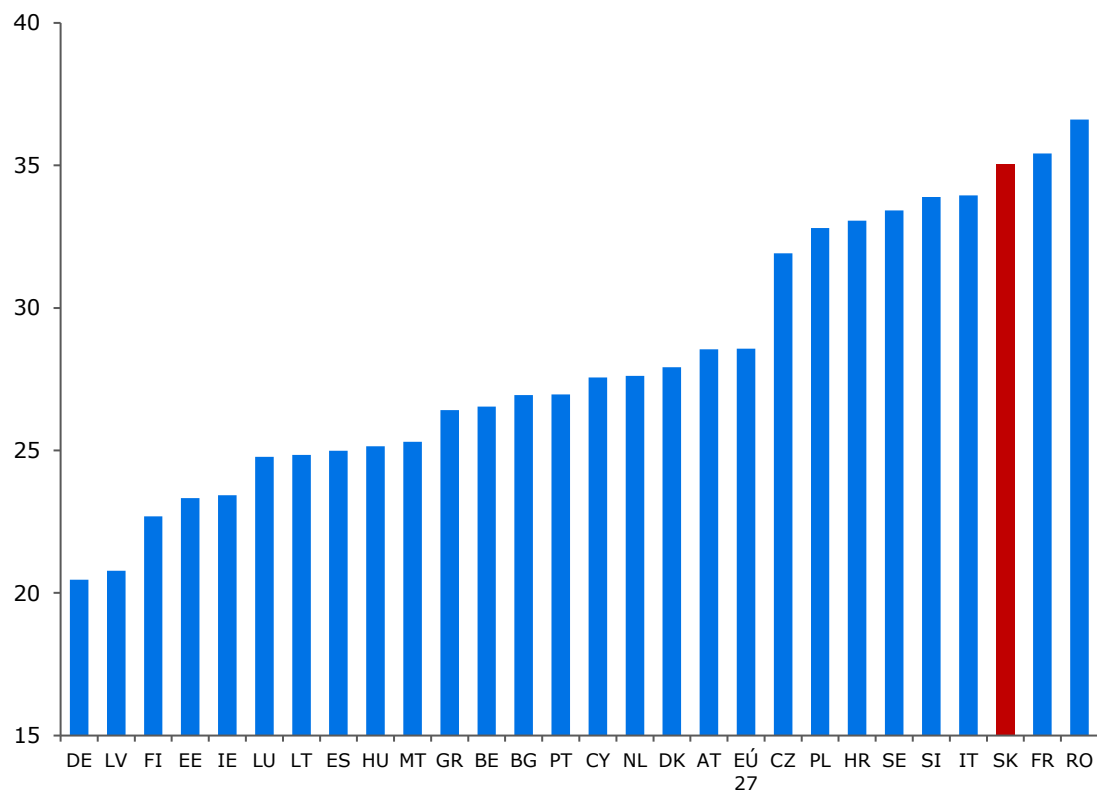
Miera zamestnanosti vo veku 15 – 64 rokov v krajinách EÚ 27

Zdroj: Eurostat

- školsťo negeneruje dostatok vedomostí potrebných pre trh práce

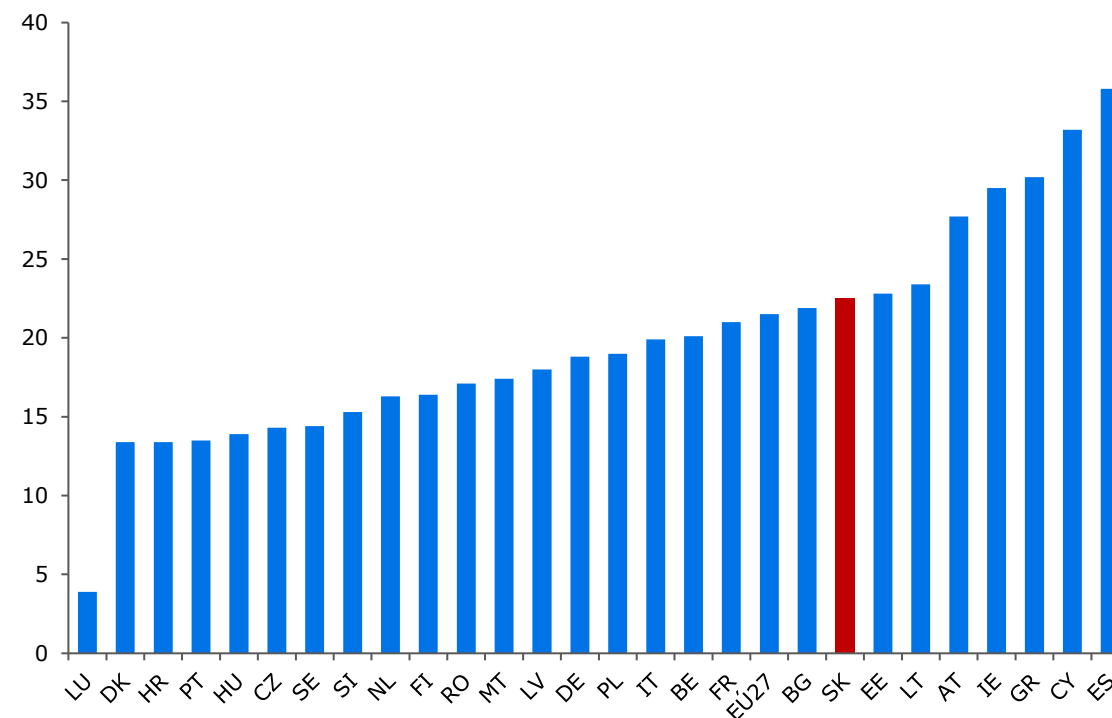
Nesúlad medzi vykonávanou prácou a študijným odborom (% , 2020)

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

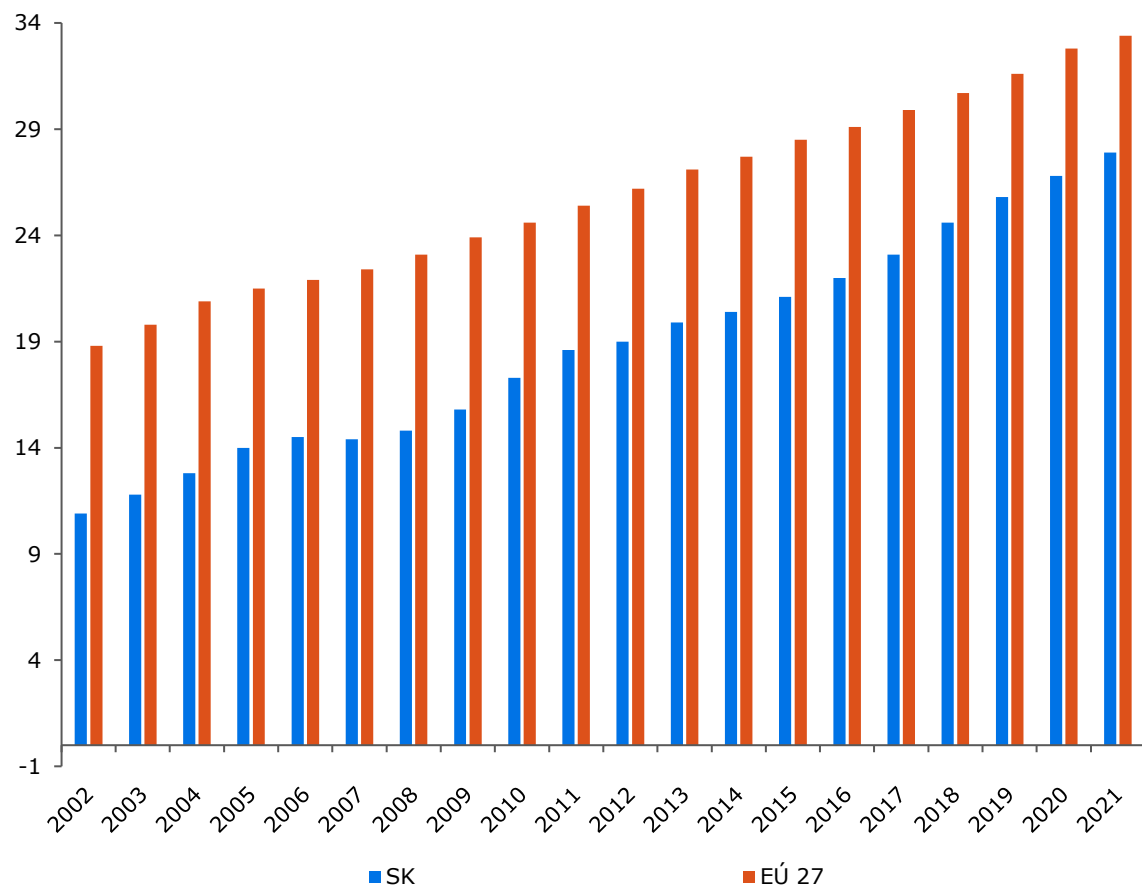
Vysokoškóľáci na pracovných miestach s nižším požadovaným vzdelaním (% , 2020)

Zdroj: Eurostat

Chýba viac vzdelaných s požadovanou kvalitou

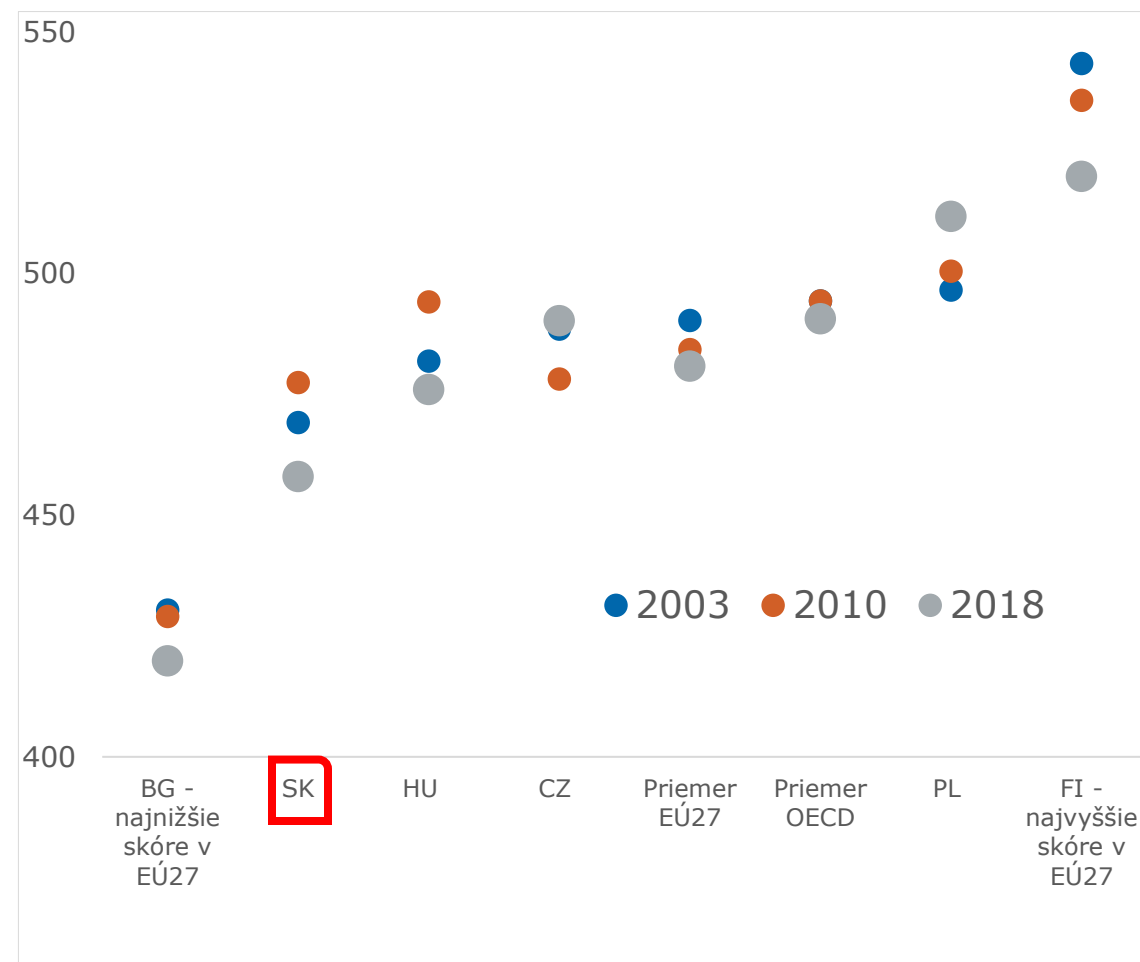
Populácia s VŠ vzdelaním

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

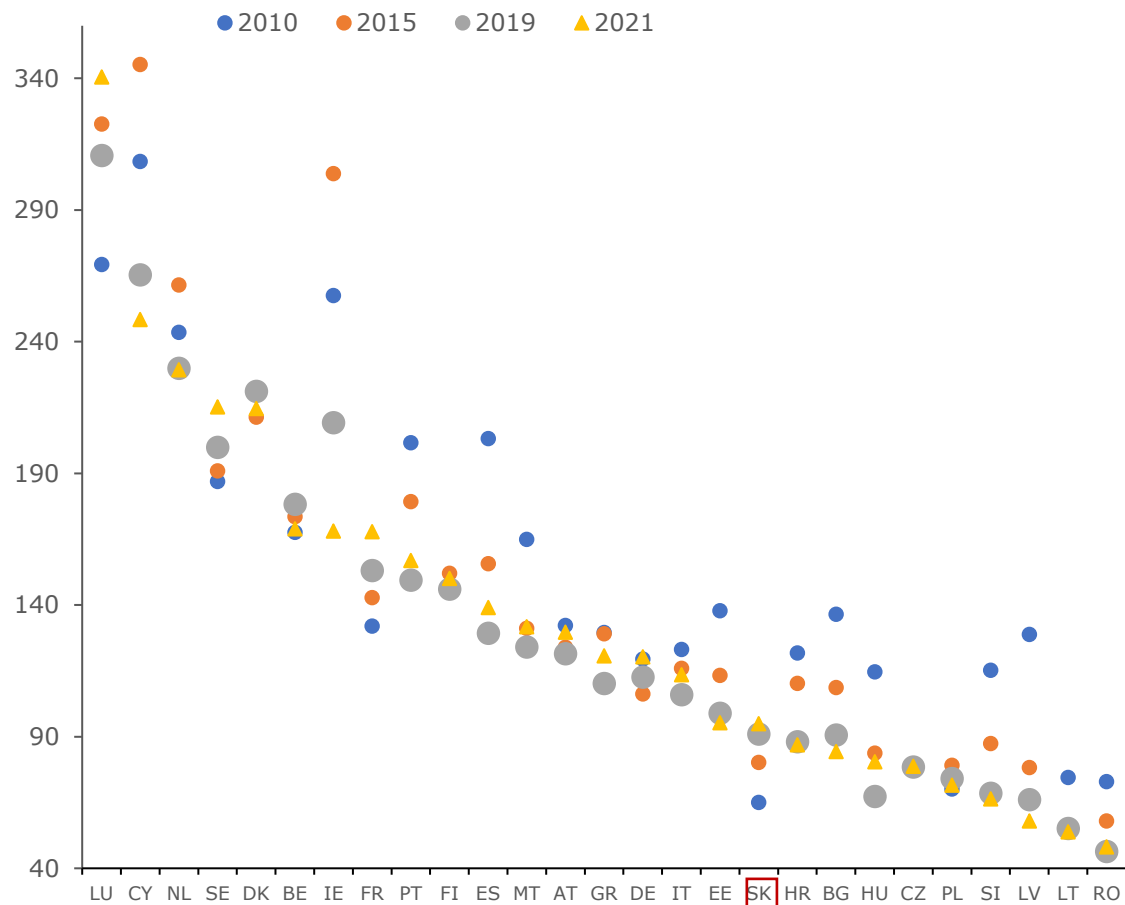
Čitateľská gramotnosť PISA

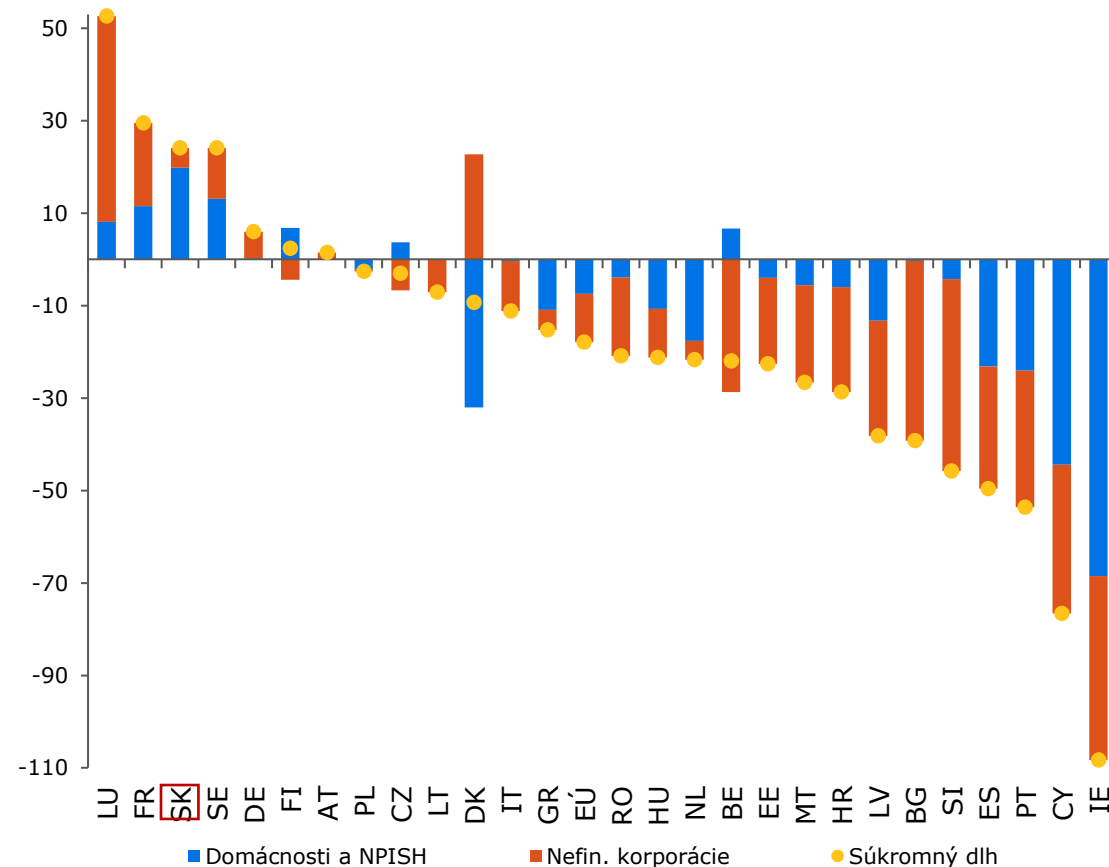
Zdroj: PISA

Zraniteľnosť - súkromný dlh pod kontrolou, avšak s dynamickým rastom

Súkromný dlh (% HDP)

Zmena súkromného dlhu medzi rokmi 2012 a 2021 (p.b. HDP)

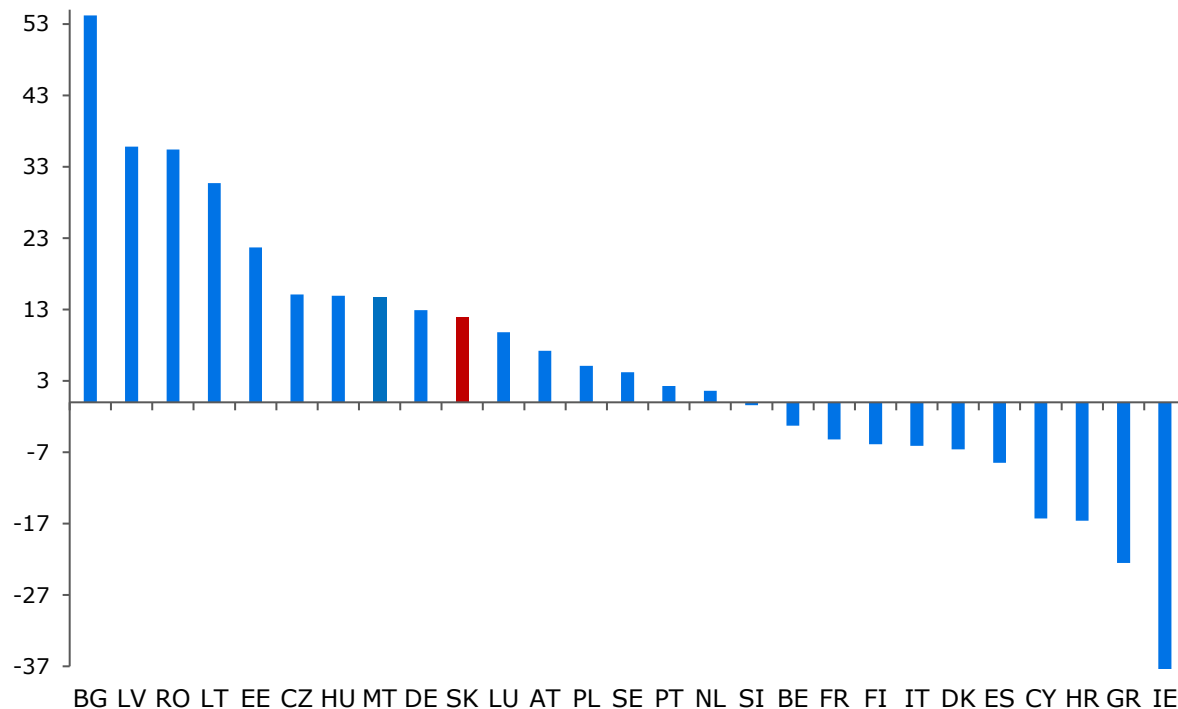
Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Zdroj: Eurostat, prepočty NBS

- Rast nákladov práce nebol sprevádzaný rastom produktivity
- Výhoda oslabujúceho reálneho kurzu v posledných rokoch vypršala

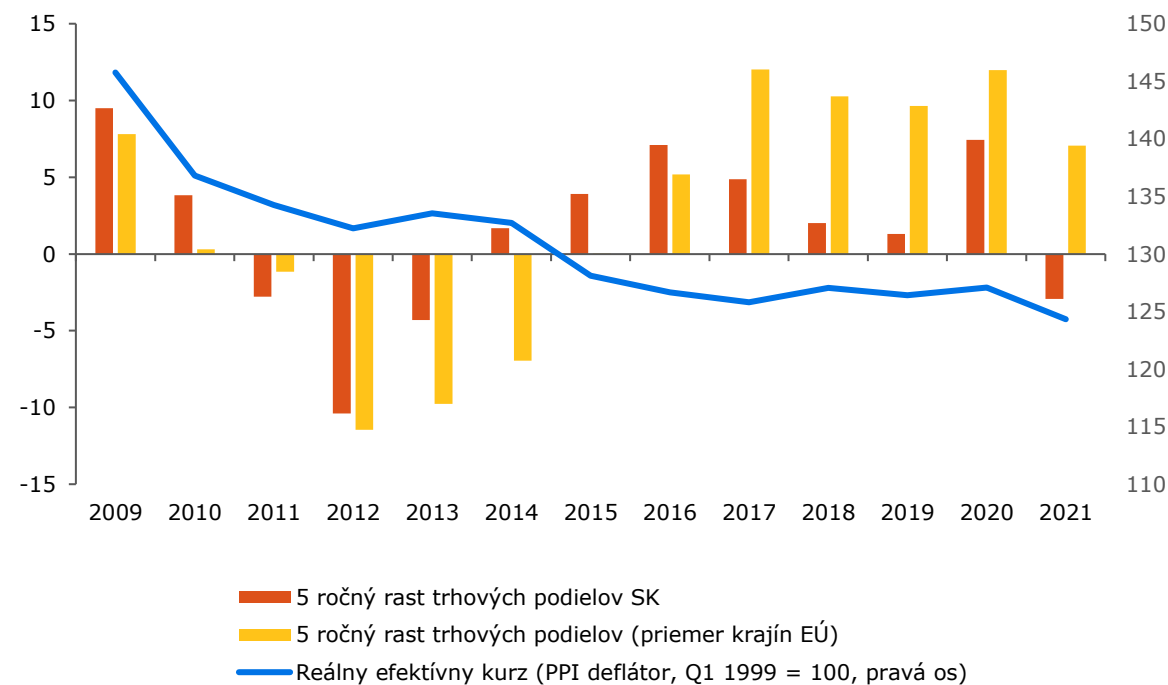
Zmena jednotkových nákladov práce voči eurozóne v % medzi rokmi 2011 a 2021

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

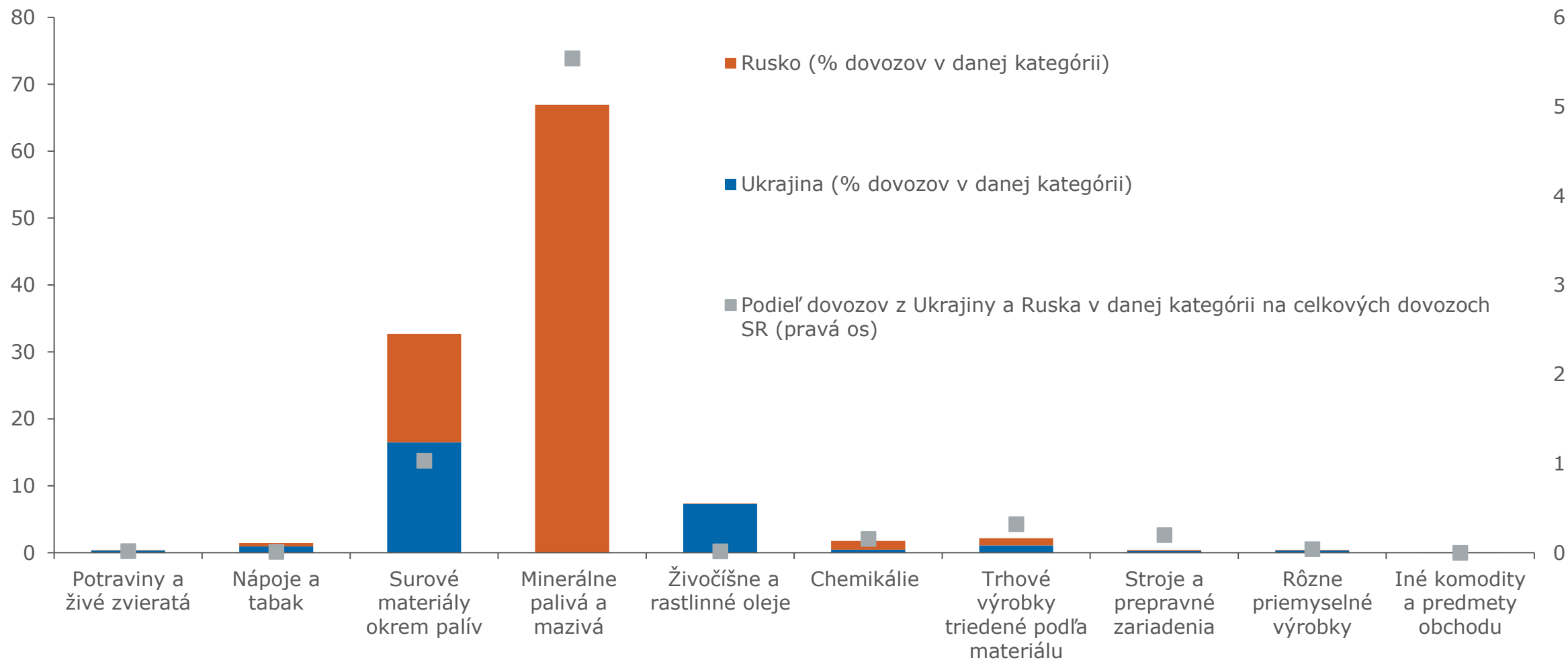
Reálny efektívny kurz a rast trhových podielov

Zdroj: Eurostat, ECB

Poznámka: Nárast reálneho efektívneho kurzu značí reálne posilňovanie.

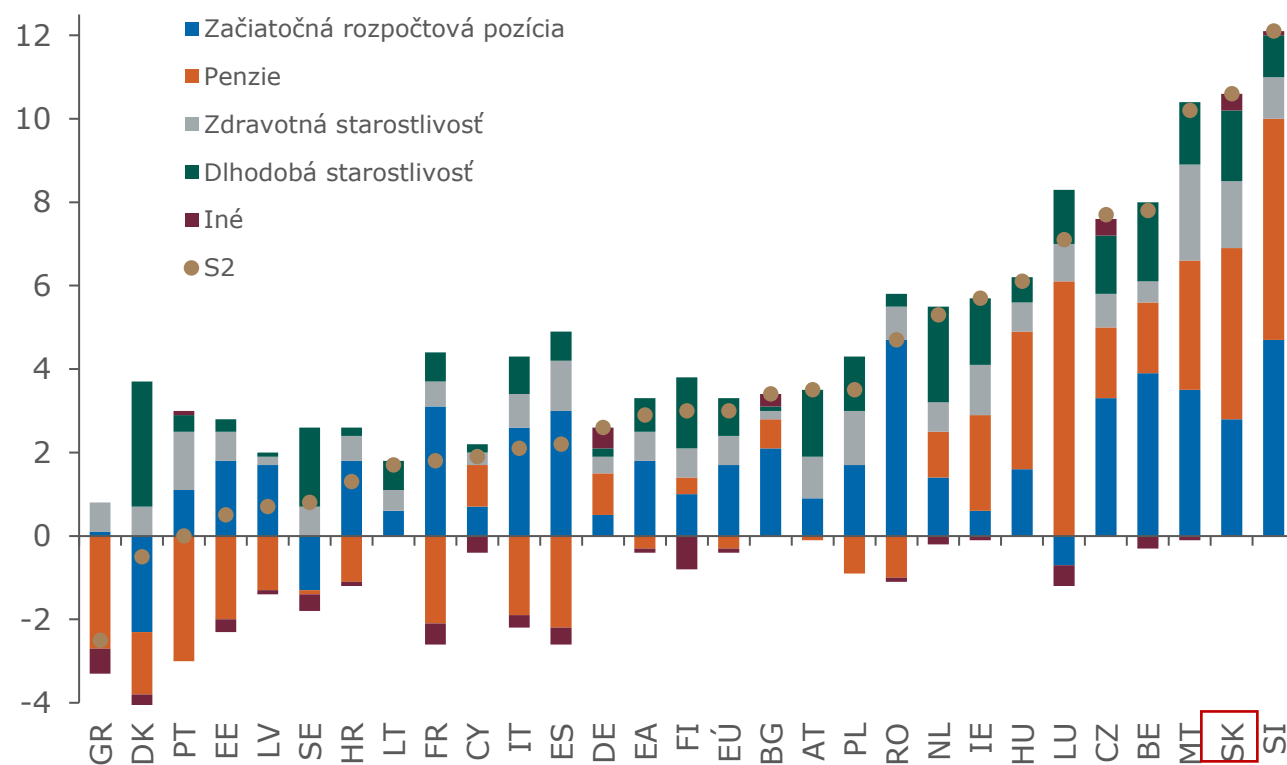
Závislosť na dovoze surovín z Ruska robí ekonomiku zraniteľnou

Udržateľnosť verejných financií ohrozuje najmä starnutie populácie

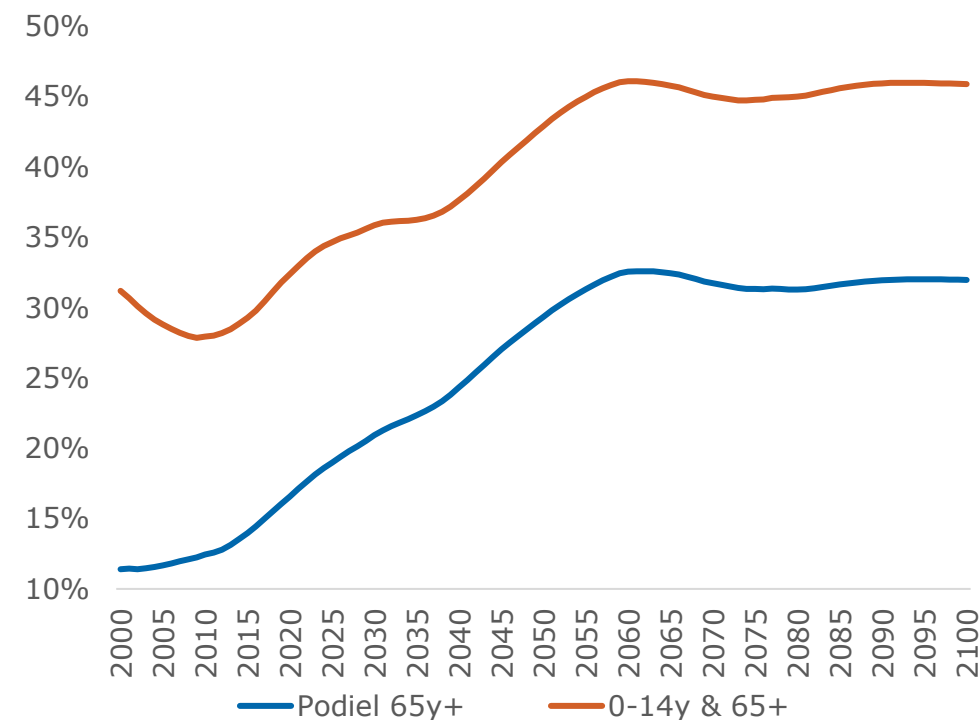
- Pandémia zvýšila mieru zadlženia VS a budúce náklady starnutia je potrebné eliminovať
- Opatrenia vlády budú ďalej vytvárať tlak na verejné financie

Indikátor udržateľnosti verejných financií S2 (2021)

Zdroj: EK

Populácia - miera závislosti na Slovensku

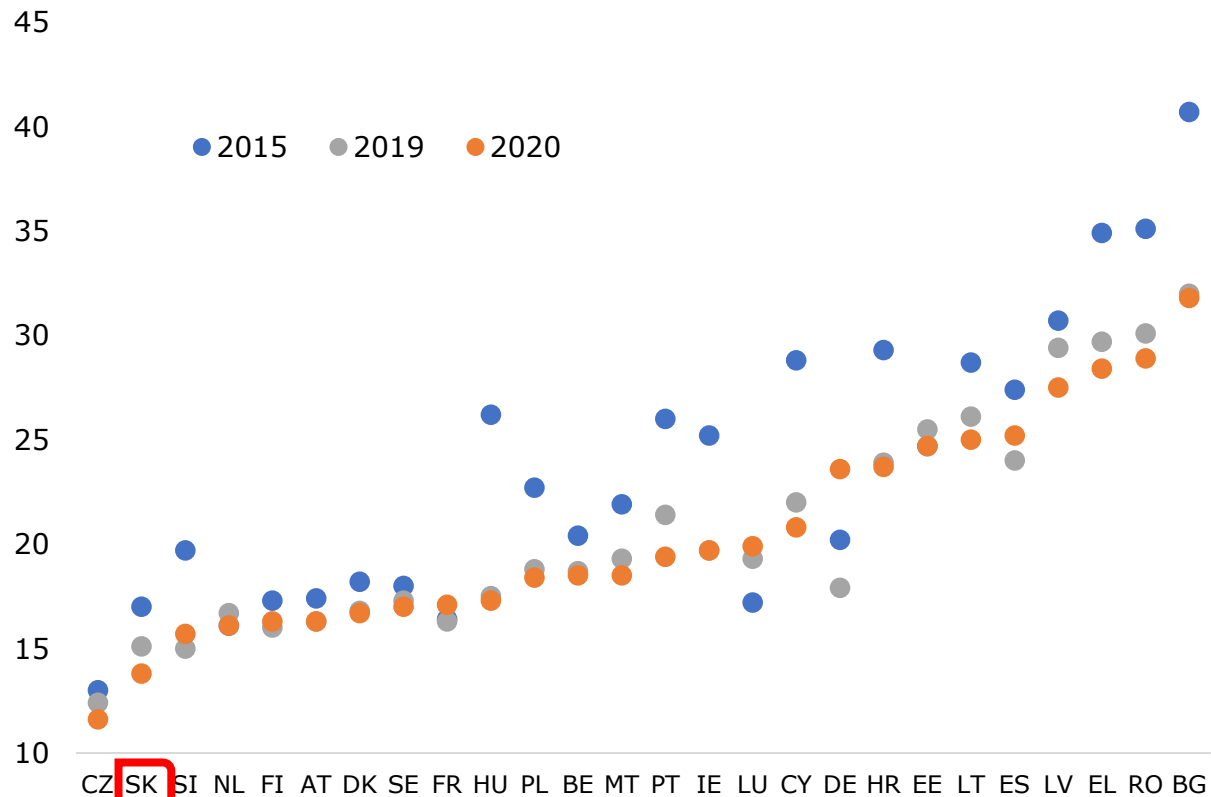

Zdroj: Eurostat

Sociálna inklúzia- riziko chudoby relatívne nízke

- pretrváva relatívne nízke riziko chudoby bez ohľadu na pohlavie, vek alebo ekonomickú aktivitu
- v štruktúre najviac ohrození sú osamelí rodičia s deťmi a viacpočetné rodiny

Riziko chudoby v krajinách EU

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Materiálna deprivácia (nedostatok životných potrieb) a riziko chudoby

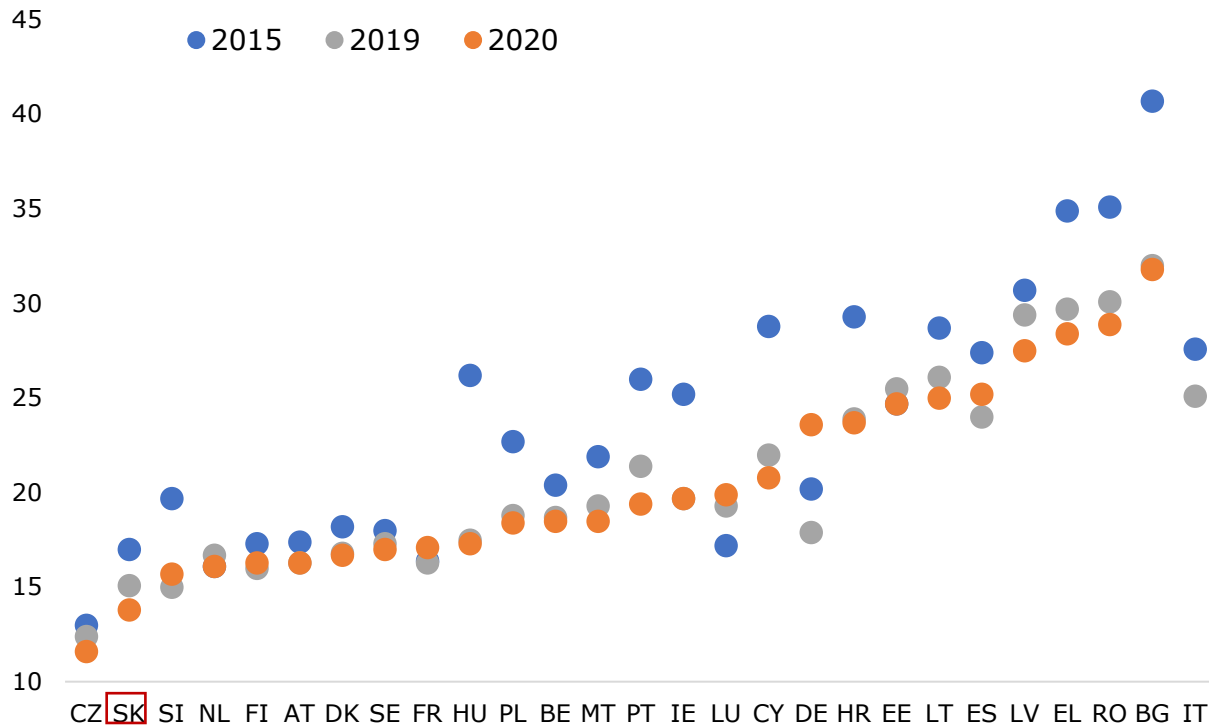

Zdroj: Eurostat

Celkové nerovnosti nevýrazné, rozdiel pretrváva medzi pohlaviami

- zlepšenie cez znižovanie rozdielov medzi viac zarábajúcimi \80 percentil\ a priemerne zarábajúcimi \50 percentil\.
- Výraznejšie rozdiely medzi pohlaviami - príjmy mužov vyššie o 15,5 %

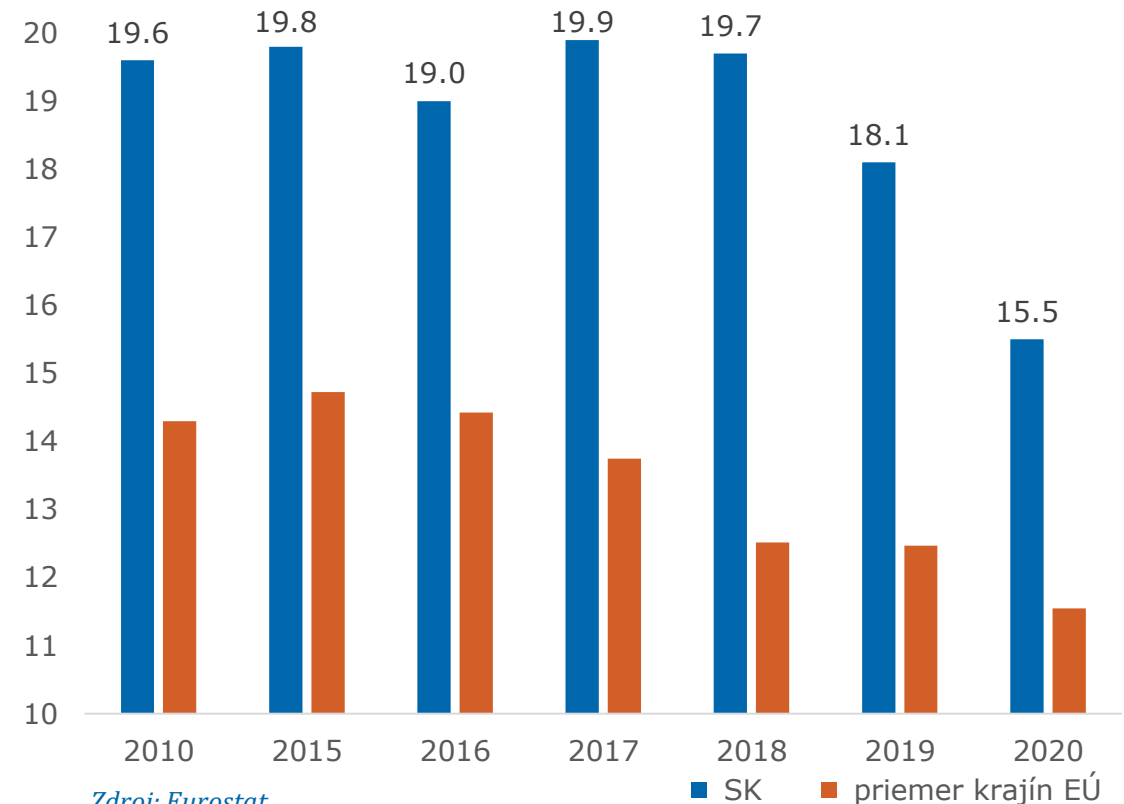
GINI koeficient

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Príjmové rozdiely (%)

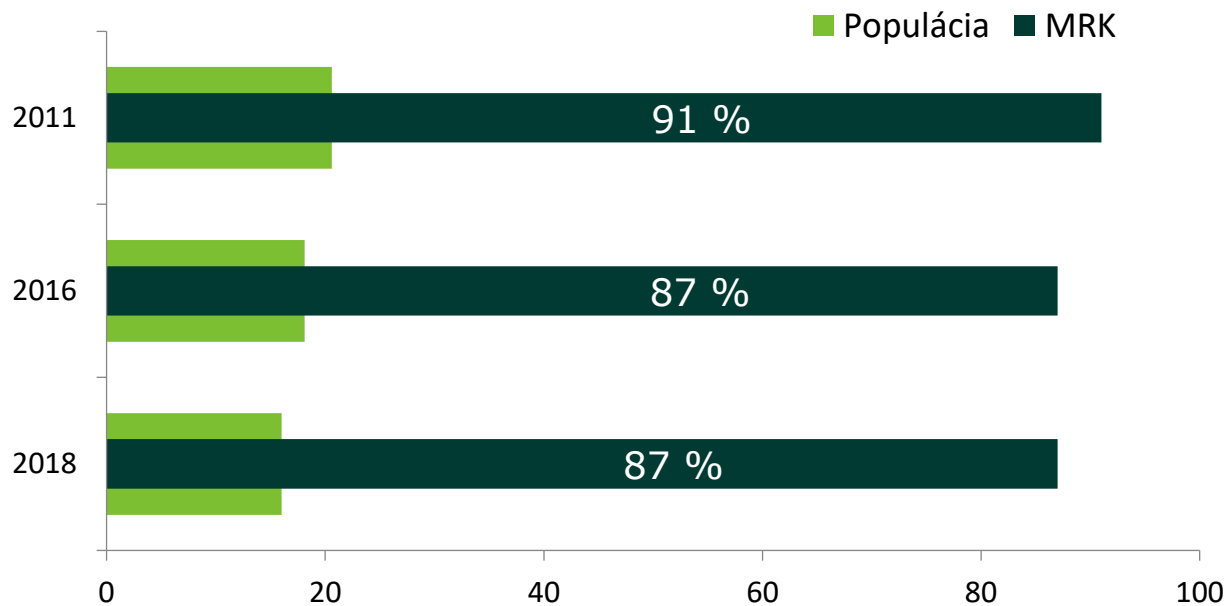
Zdroj: Eurostat

■ SK ■ príemer krajín EÚ

Marginalizované komunity vo výsledkoch zaostávajú

- komplexné a dlhodobé sociálne vylúčenie
- očakávaná dĺžka života pri narodení je v MRK pri porovnaní s ostatnou populáciou nižšia o 6-10 rokov v štruktúre najviac ohrození sú osamelí rodičia s deťmi a viacpočetné rodiny
- dojčenská úmrtnosť niekoľkonásobne vyššia
- pretrvávajúce zlé životné podmienky, nízka úroveň vzdelania, príjmov a dlhodobá nezamestnanosť

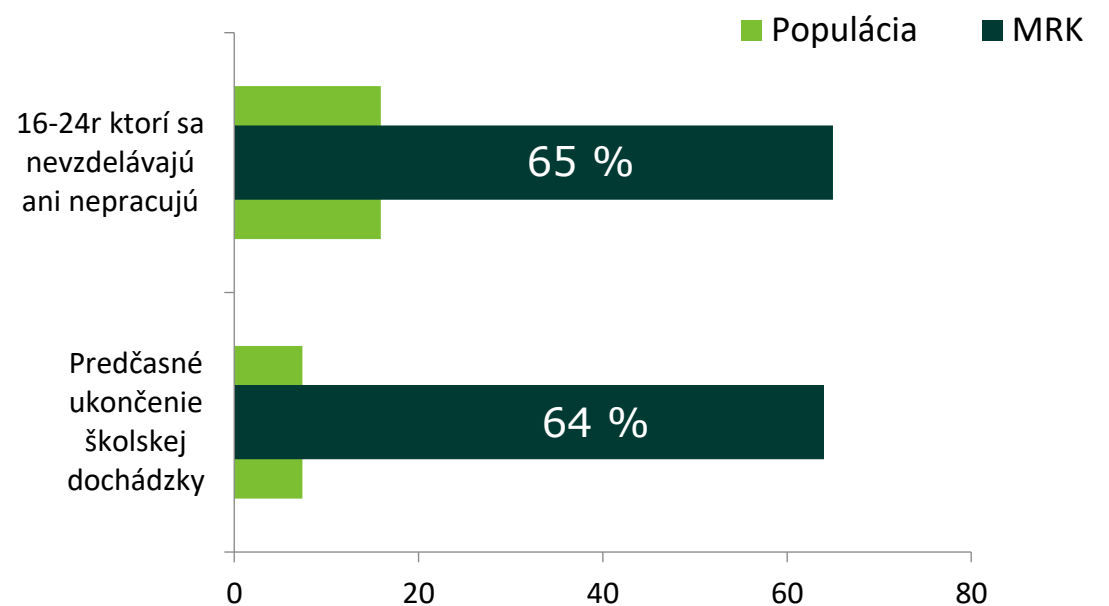
Riziko chudoby

Zdroj: FRA, Eurostat

Štrukturálne výzvy

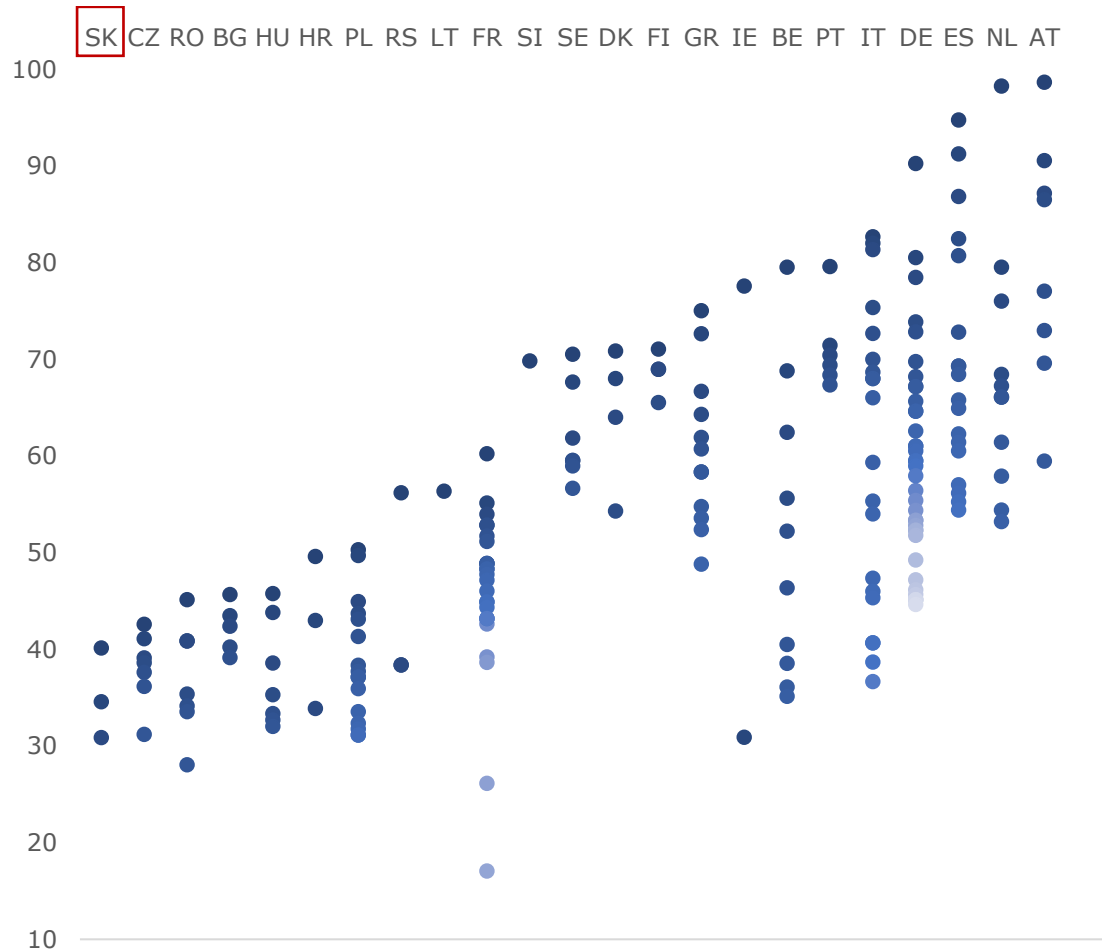
Vzdelávanie

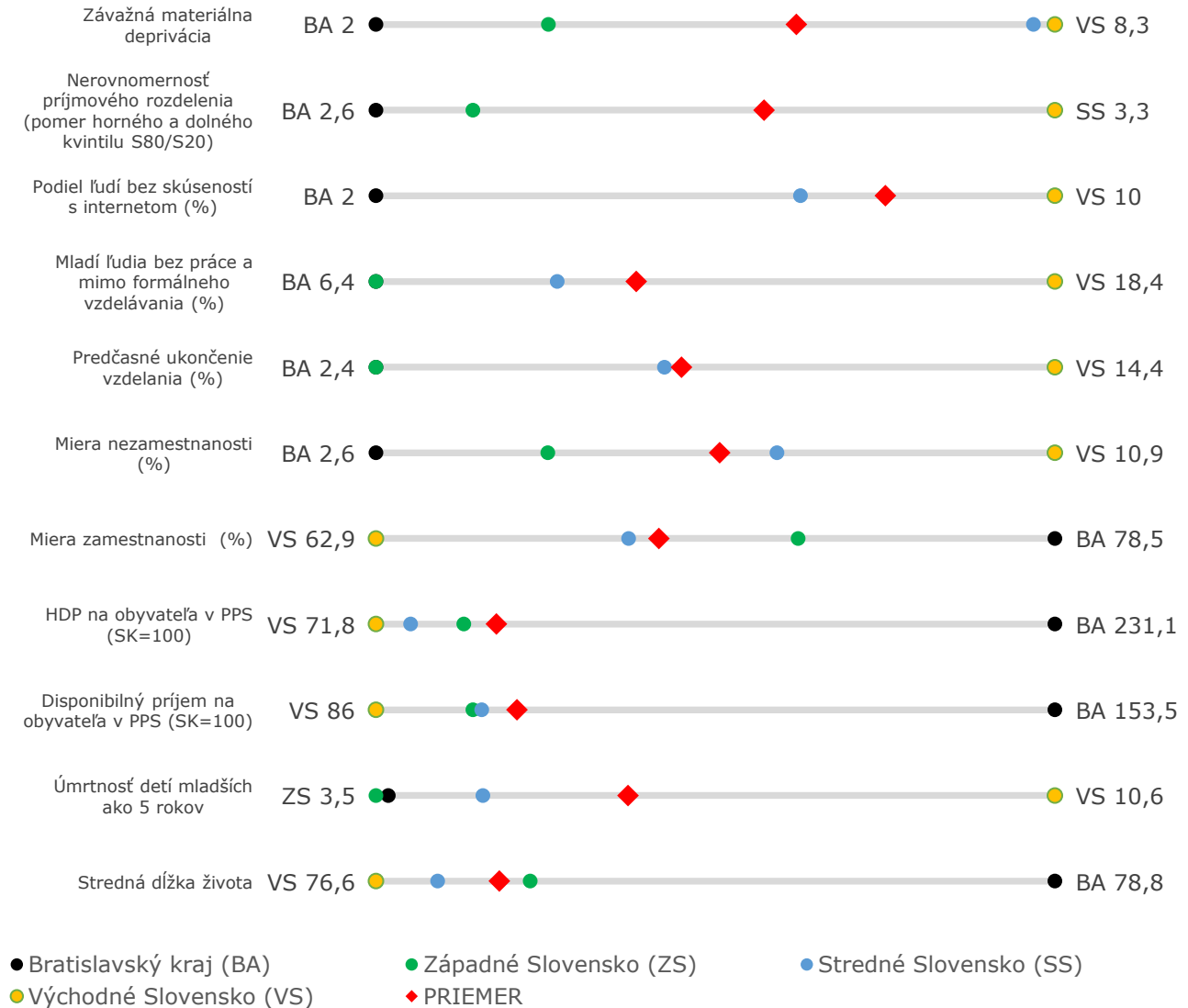
Zdroj: FRA, Eurostat

Regionálne rozdiely pretrvávajú

Regionálne HDP na obyvateľa v PPP (HDP za rok 2020 najsilnejšieho regiónu v každej krajine = 100)

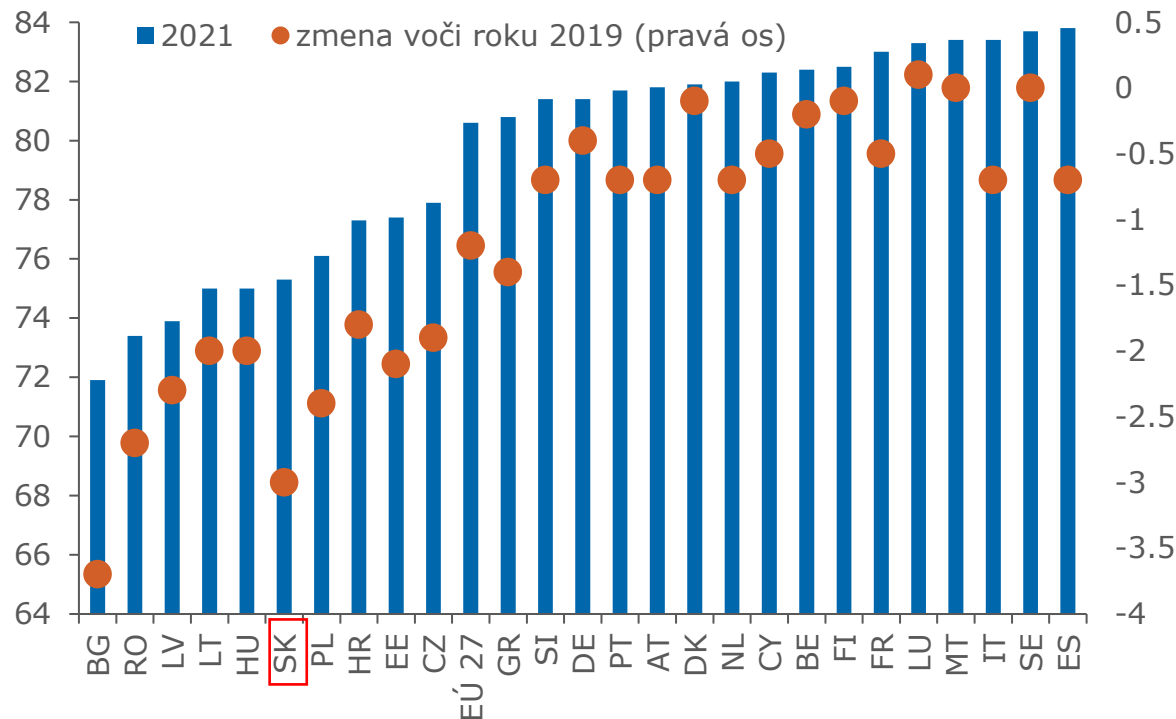
Štrukturálne výzvy

Výrazné zaostávanie v zdravotných výsledkoch

- Obyvateľ SR nar. v 2019 sa dožil o 2,7 roka kratšie ako priemer krajín EÚ
- V porovnaní s inými krajinami EÚ vysoké nadmerné úmrtia spojené s pandemiou (takmer 30 tisíc) viedli v roku 2021 oproti 2019 k poklesu strednej dĺžky života na Slovensku až o tri roky
- Problémom je aj relatívne menšia časť prežitá v zdraví

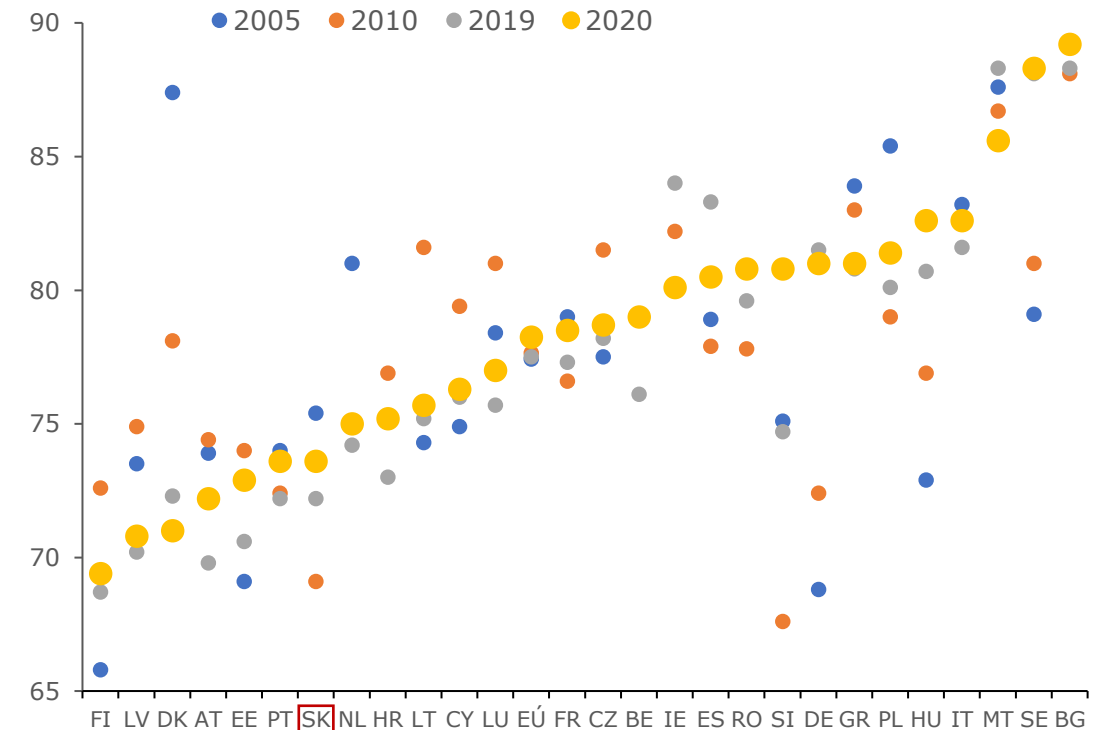
Očakávaná dĺžka života pri narodení (roky)

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Podiel očakávanej dĺžky života prežitej v zdraví (%)

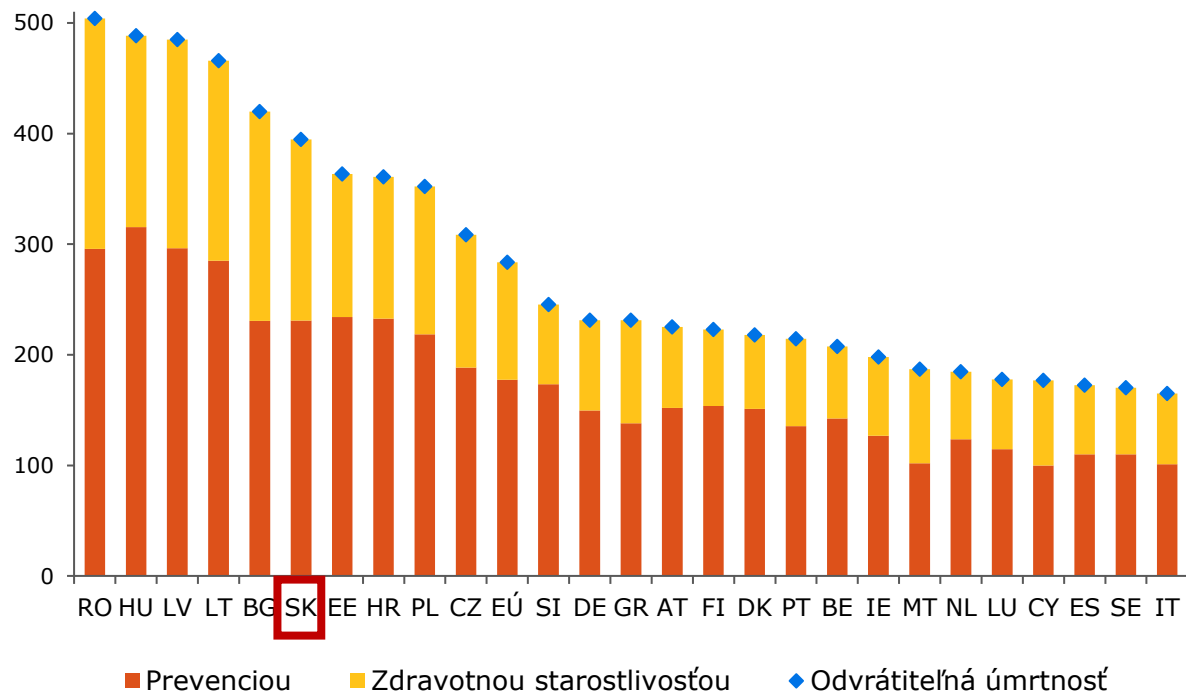

Zdroj: Eurostat

Obyvatelia zomierajú predčasne

- zlepšenie v odvrátiteľnej úmrtnosti na priemer krajín EÚ by ročne zachránilo viac ako 6000 životov
- nepriaznivý stav dojčenskej úmrtnosti pramení na východnom Slovensku

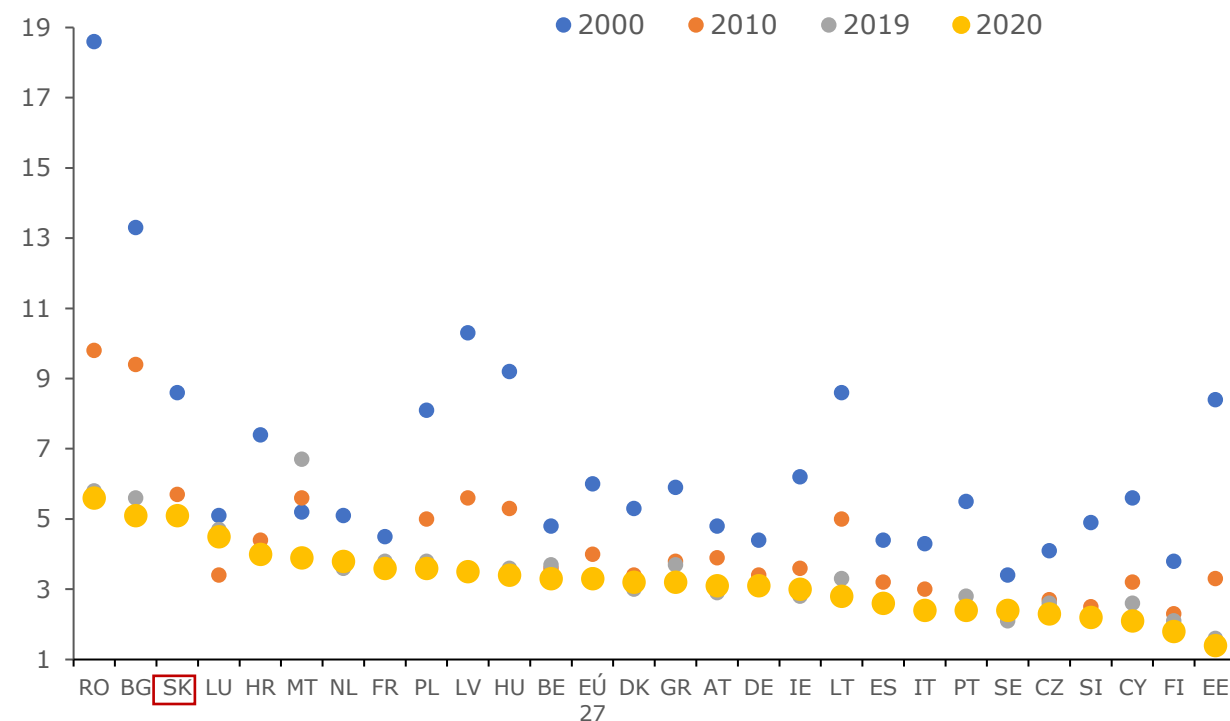
Odvrátiteľná úmrtnosť na 100 tis. obyv. (2019)

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Dojčenská úmrtnosť

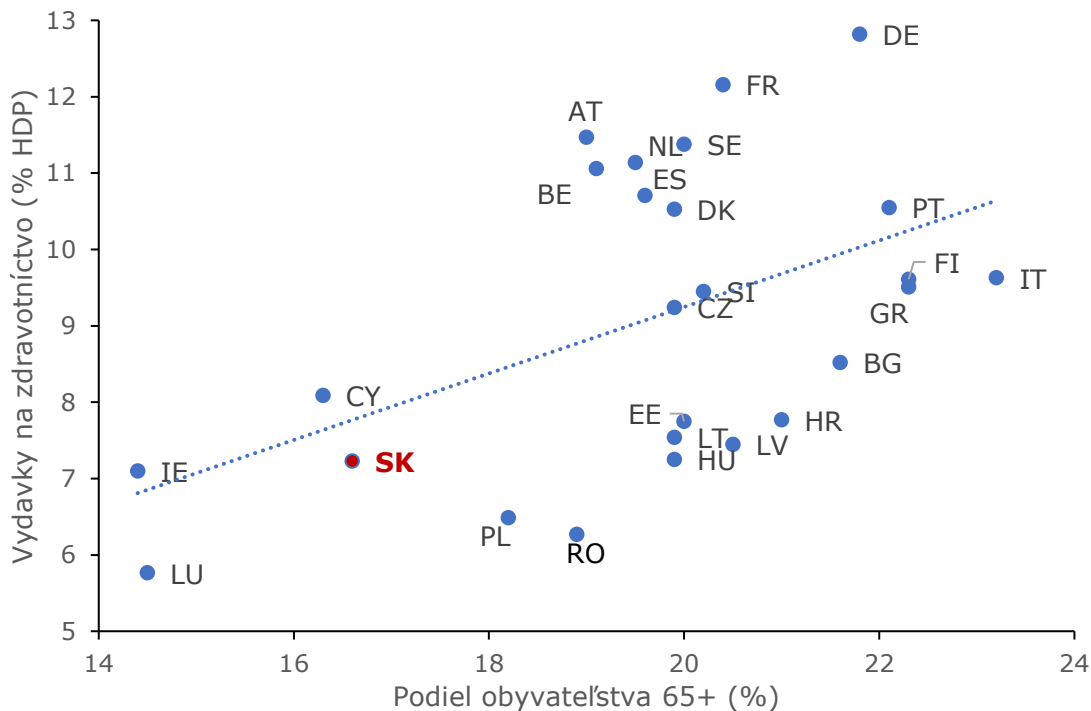

Zdroj: Eurostat

Výdavky na zdravotníctvo len mierne nižšie

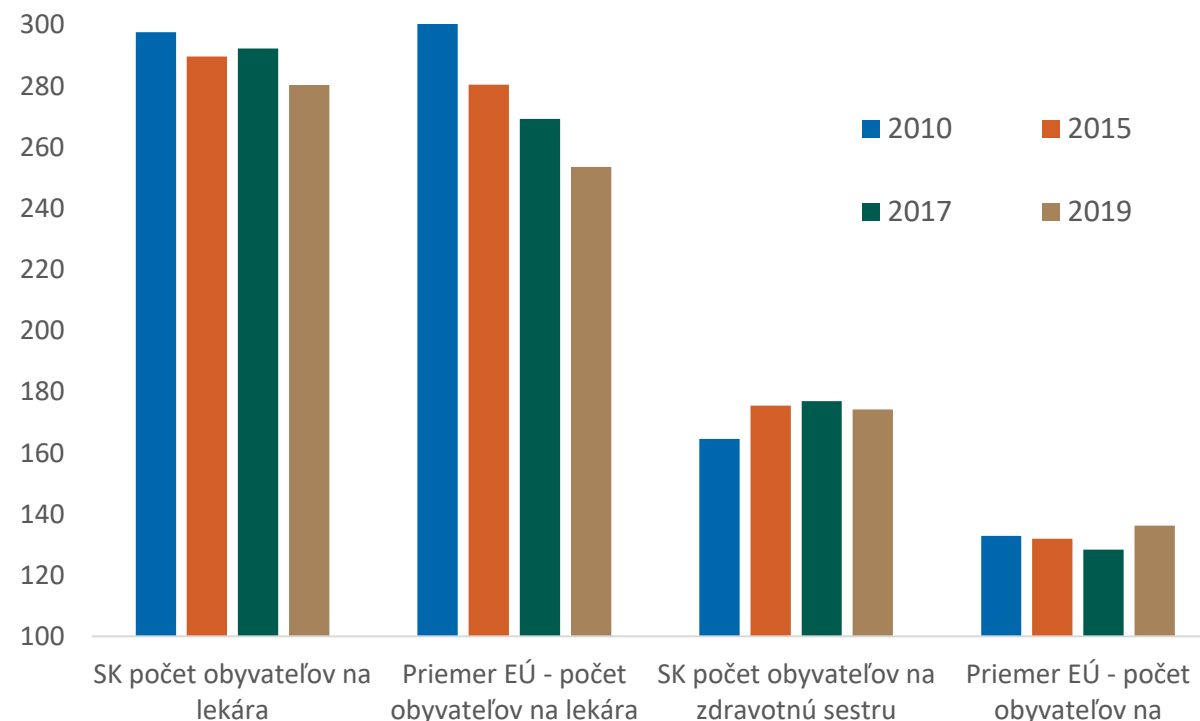
- Vzhľadom na stále relatívne mladú populáciu dávame do zdravotníctva celkovo len mierne menej finančných zdrojov
- Problémom je však personálne zabezpečenie, jeho veková ako aj funkčná štruktúra (najmä nedostatok všeobecných lekárov a sestričiek a ich nízke kompetencie v porovnaní s inými krajinami)

Vplyv starnutia na zdravotné výdavky (2020)

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Personálne zabezpečenie v zdravotníctve

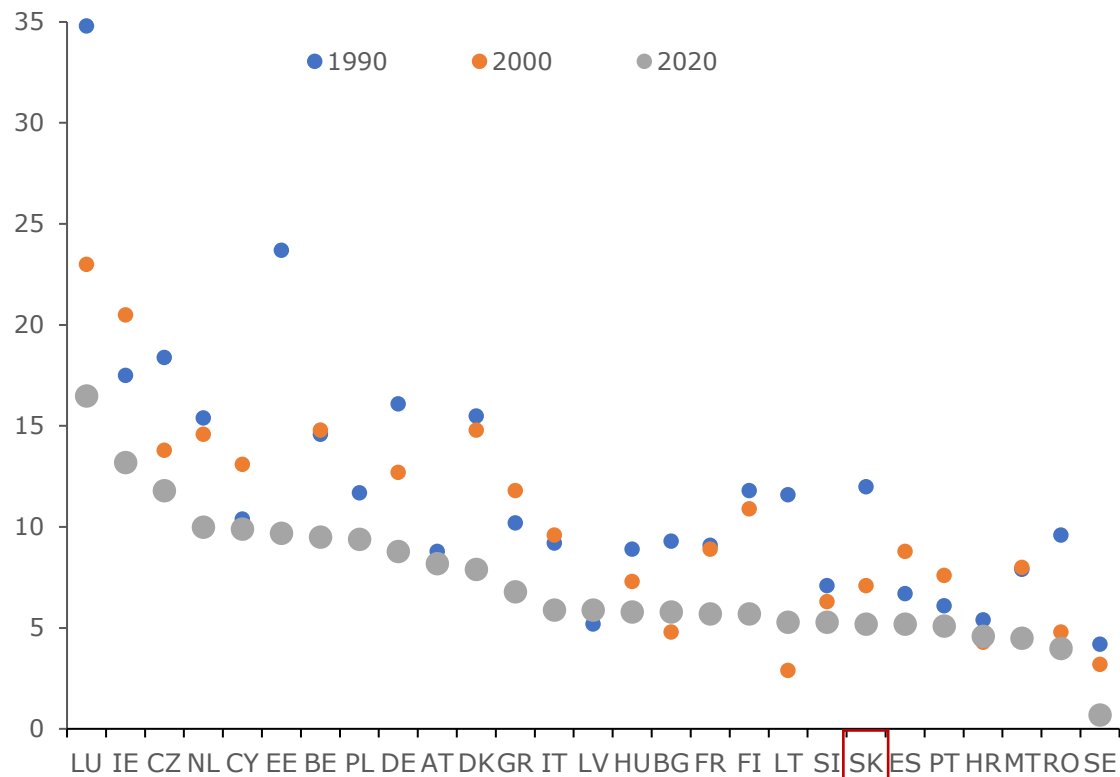

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS (priemer EÚ je za dostupné krajiny)

Štrukturálne výzvy

- Skleníkové plyny sa darí znižovať, avšak zdravie zhoršujú prachové častice
- Výzvou je skĺbenie ekonomickej konvergencie s cieľom klimatickej neutrality

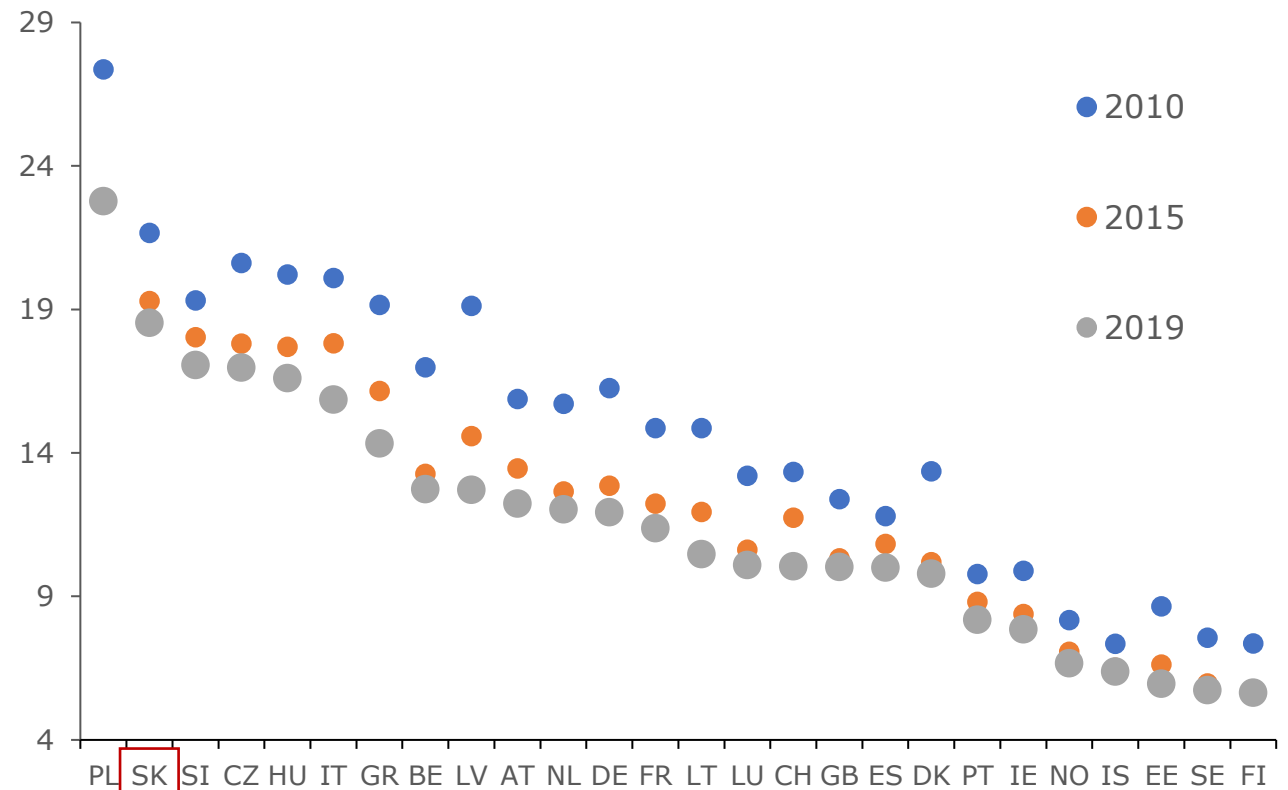
Emisie skleníkových plynov na obyvateľa (v tonách)

Zdroj: Eurostat

Štrukturálne výzvy

Priemerné vystavenie časticiam PM2,5 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

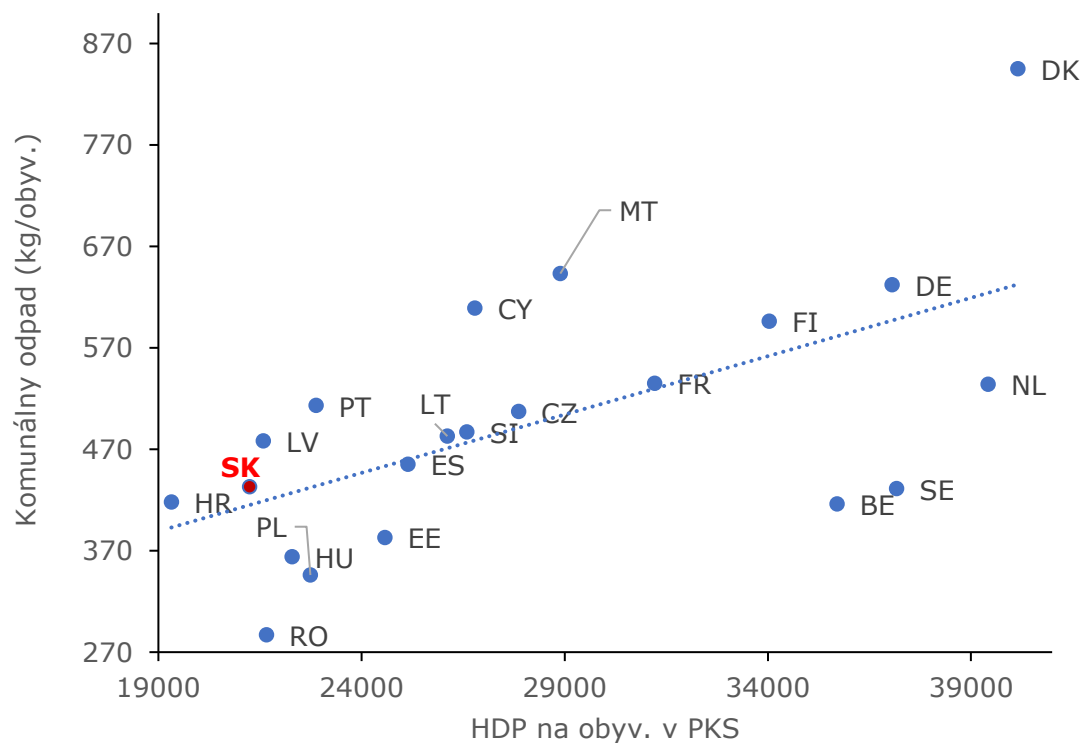

Zdroj: OECD

Produkcia komunálneho odpadu potrebuje menej skládkovania

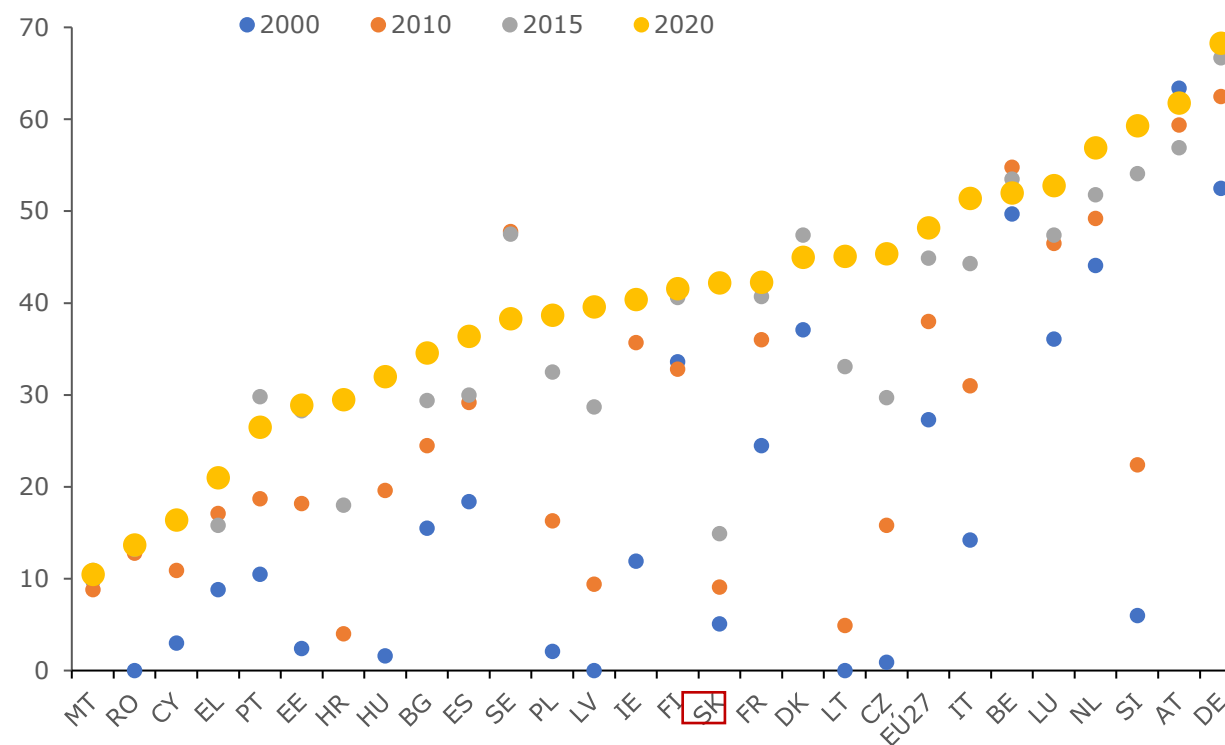
- **Nízka produkcia odpadu zodpovedá ekonomickej úrovni**
- **V recyklácii progres, problematická miera skládkovania a historický dlh**

Tvorba komunálneho odpadu a ekonomickej úroveň (2020)

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty

Miera recyklácie komunálneho odpadu (%)

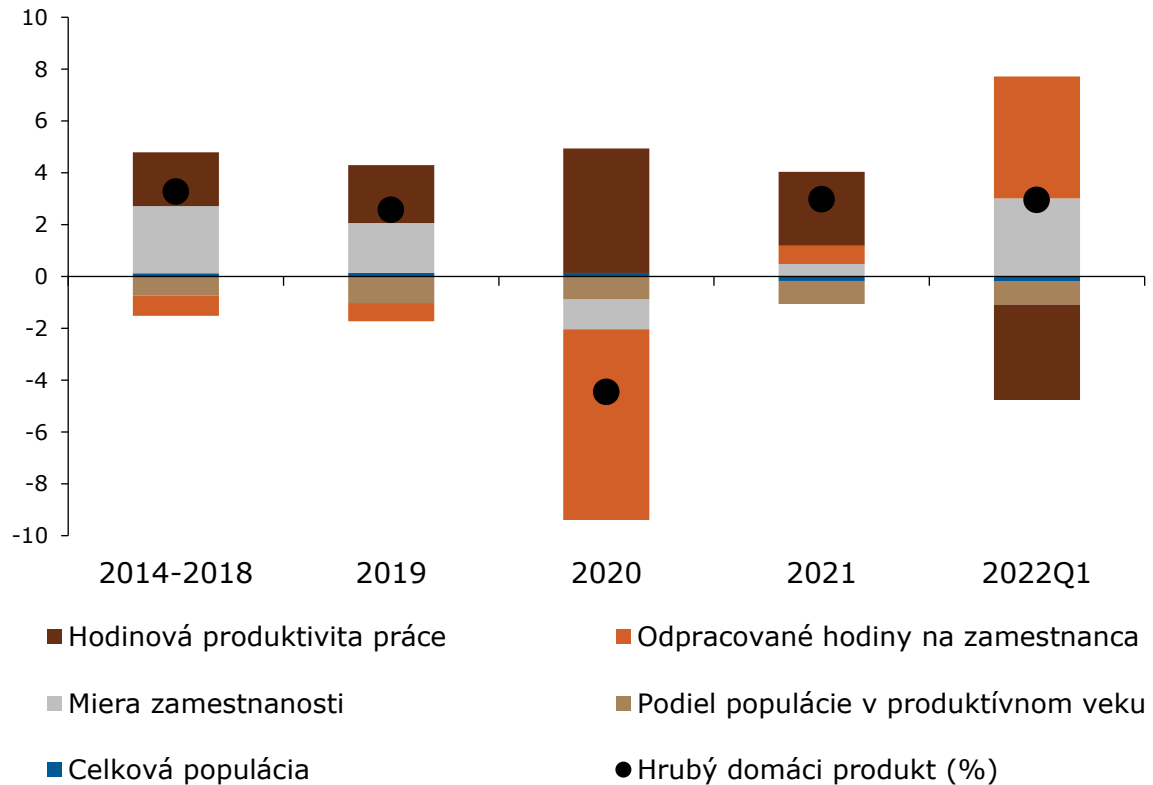

Zdroj: Eurostat

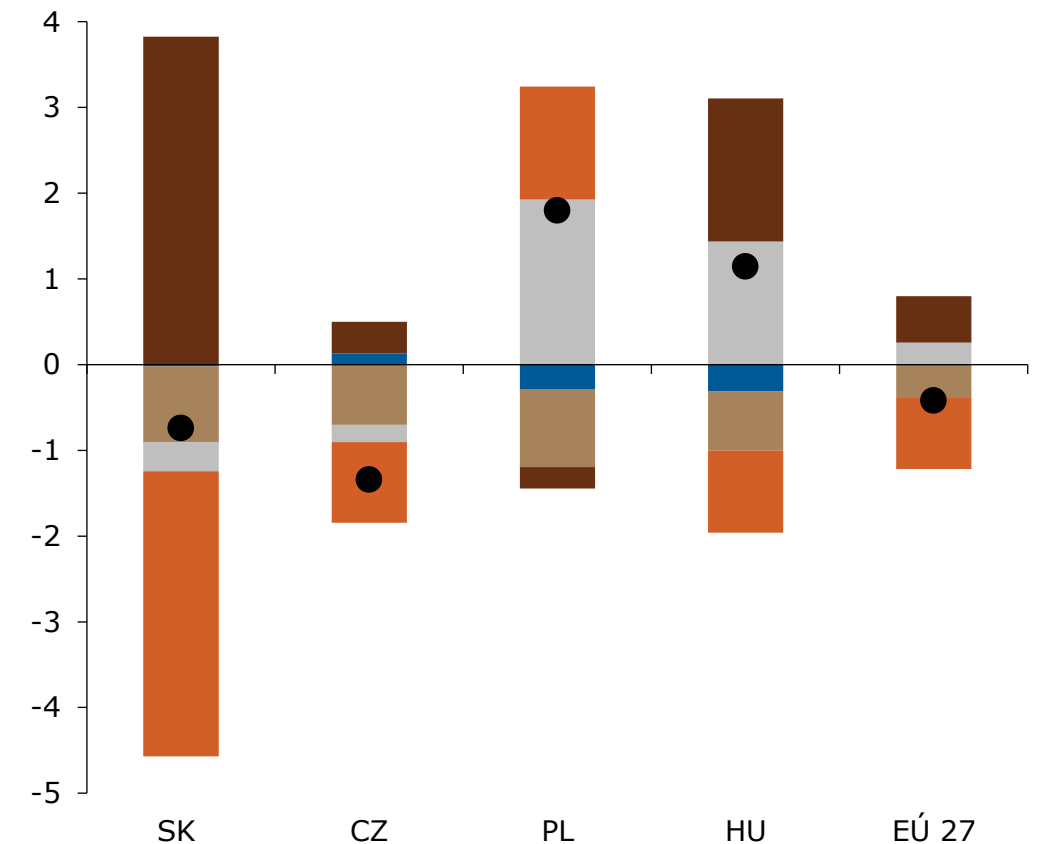
Dopady pandémie na slovenskú ekonomiku

- pokles odpracovaných hodín v období pandémie spojený s (dočasným) nárastom hodinovej produktivity sa vymyká trendu v krajinách V4 resp. priemeru EÚ27.

Príspevky k SK rastu HDP (% , p.b.)

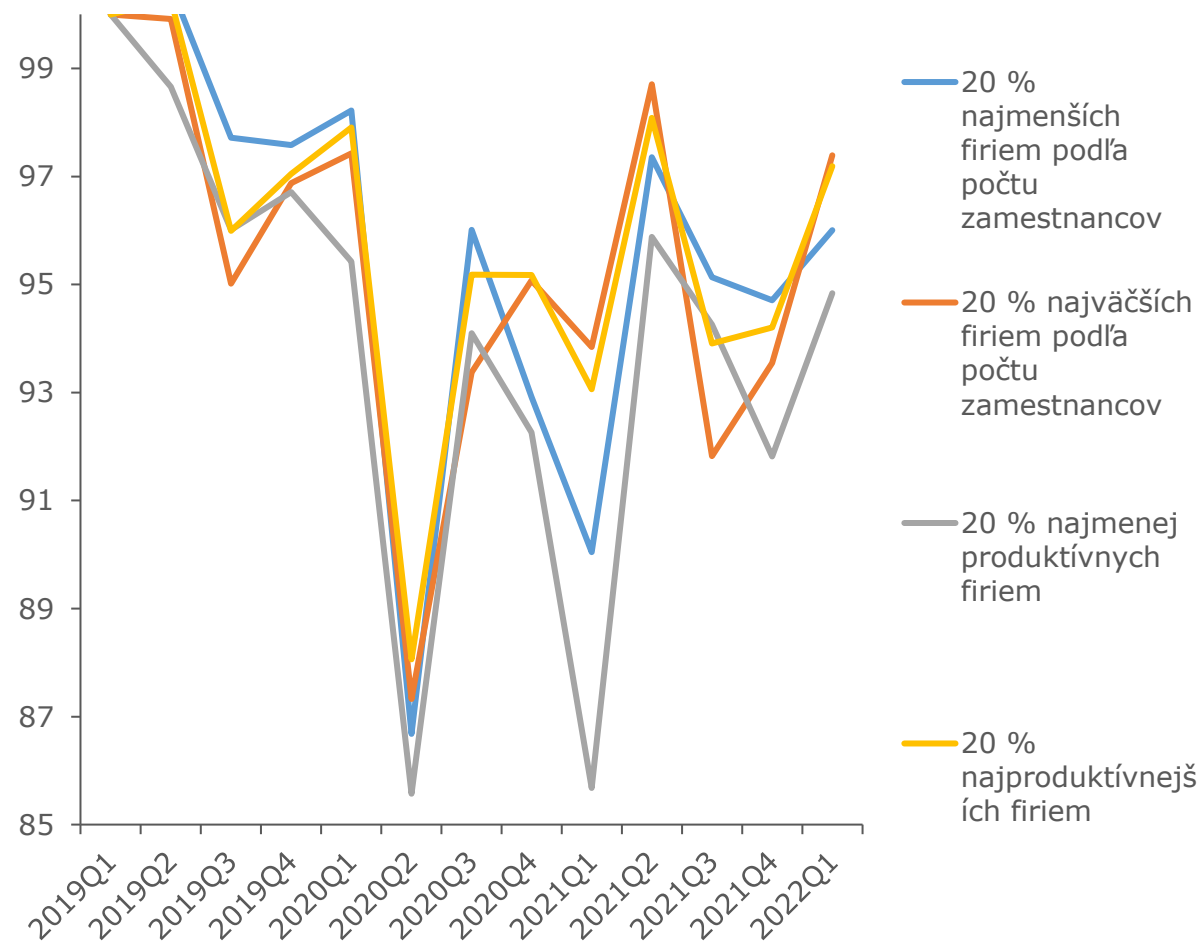

Príspevky k rastu HDP V4 a EÚ27 (priemerný rast, 2020 – 2021)

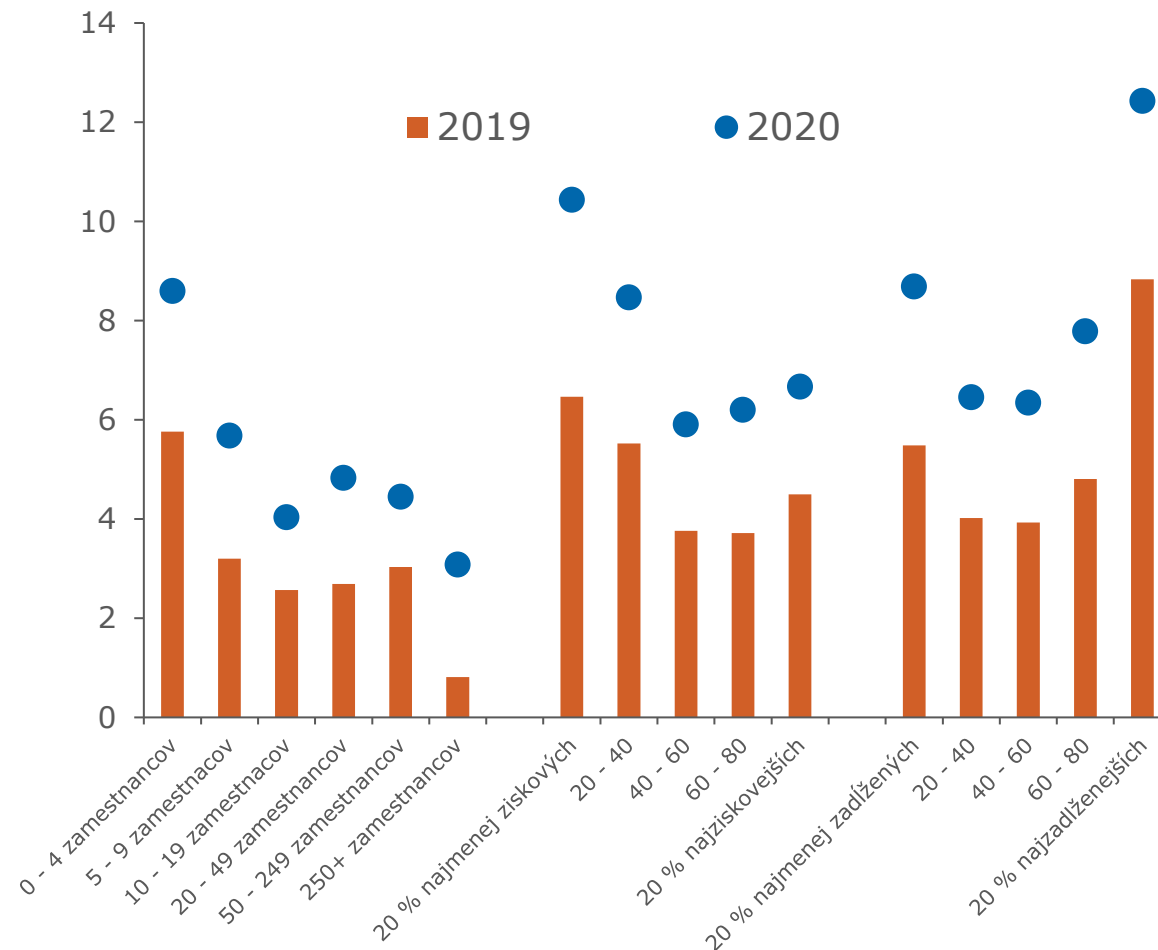
Výraznejšie dosahy v menej produktívnych, neziskových a zadlžených firmách

Odpracované hodiny na zamestnanca (2019Q1=100, firmy nad 20 zamestnancov)

Štrukturálne výzvy

Miera ukončenia platby DPH v rokoch 2019 a 2020 podľa počtu zamestnancov, ziskovosti (ROE) a miery zadlženia

- **Priemyselný charakter ekonomiky zvýšil zraniteľnosť krajiny v prípade problémov v dodávateľských reťazcoch, na druhej strane relatívne menšia citlivosť na plošné uzávery v sektore služieb**
- **Slabé inštitúcie a nízka dôvera**
 - nízka kvalita zdravotného systému a jeho personálna poddimenzovanosť
 - problematická reakcia vlády v oblasti politik verejného zdravia (opatrenia, trasovanie), ich komunikácia
 - oproti krajín západnej Európy slabé dodržiavanie pravidiel zo strany obyvateľstva a nízka miera vakcinácie
 - pomalá a administratívne náročná ekonomická pomoc
 - v školstve dištančné vzdelávanie kritické u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a v špeciálnych základných školách
- **Slovensko zaostáva v digitalizácii ekonomiky a spoločnosti**
 - pozitívny vplyv pandémie
 - možnosť využiť zdroje z NGEU

- **zrýchlenie rastu produktivity, ako aj zvýšenie zapojenia obyvateľstva na trhu práce**
 - vzdelávací systém od predškolskej výchovy až po univerzity, celoživotné vzdelávanie a aktívne politiky trhu práce
 - posilnenie inovačného potenciálu Slovenska najmä v progresívnych oblastiach
 - zlepšenie podnikateľského prostredia, vymožitelnosti práva a skvalitnenie verejných inštitúcií vrátane ich digitalizácie
- **zelená transformácia ekonomiky (umocnená energetickou krízou)**
 - dekarbonizácia ekonomiky (moderné technológie a obnoviteľné zdroje)
 - zvyšovanie energetickej efektívnosti
 - udržateľná doprava
 - podpora cirkulárnej ekonomiky a odstraňovanie starých environmentálnych záťaží
- **udržateľné a efektívne verejné financie**
 - reforma dôchodkového systému
 - výdavkové limity, hodnota za peniaze v rozpočte a riadenie verejných investícií
 - zlepšenie výberu daní a presunu daňového bremena z aktivity v prospech environmentálnych daní a zdanenia bohatstva

- **zdravie vyžaduje zapojenie všetkých článkov**
 - efektívnosť výdavkov, riadenie verejných nemocníc
 - investičný dlh + digitalizácia a podpora využitia moderných technológií
 - nevyvážená veková štruktúra a nedostatok personálu
- **inklúzia pre lepší trh práce a marginalizované skupiny**
 - aktívne politiky trhu práce zamerané na začlenenie znevýhodnených skupín
 - ciele nástroje rodinnej politiky motivujúce zapojenie žien na trh práce
 - potláčanie rodových rozdielov a podpora rovnosti príležitostí
 - inklúzia vzdelávacieho systému s cieľom zlepšiť výsledky najslabších s dôrazom na desegregáciu škôl
 - životné podmienky a základná infraštruktúra rómskeho obyvateľstva ako aj ich prístup k zdravotnej starostlivosti a osvety v oblasti zdravia
- **Plán obnovy poskytuje jedinečnú príležitosť posunúť krajinu dopredu cez štrukturálne reformy a investície v kľúčových oblastiach. Kľúčová bude jeho implementácia.**

Plán obnovy Slovenska (POS): reformy a investície pre budúcnosť

NGEU - stimul pre odolnejšiu Európu cez viacero nástrojov, hlavným je **Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti** (zdroj financovania POS)

- aktualizovaná alokácia pre Slovensko 6 mld. eur
- implementácia do 2026

Ciele - posilnenie hospodárskej a sociálnej odolnosti **reformami**,

- Optimalizácia siete nemocníc
- Reorganizácia súdnictva
- Zlepšenie podnikateľského prostredia
- Zlepšenie efektívnosti verejnej správy a riadenia verejných financií

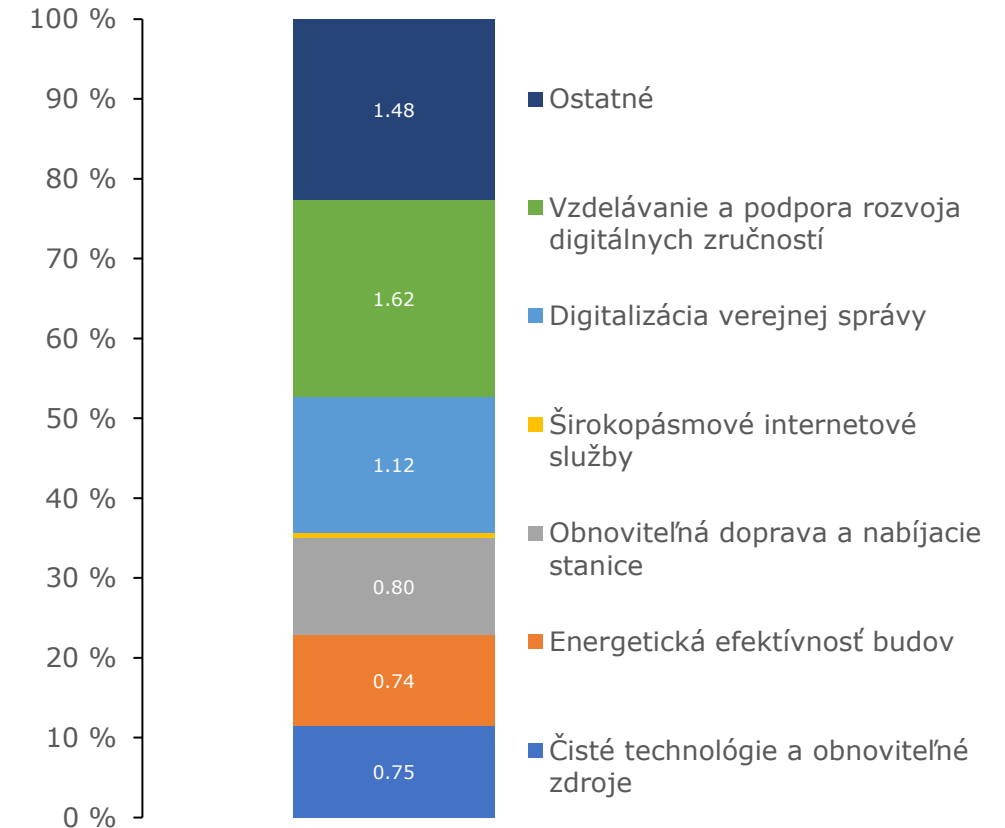
a **investíciami**, okrem zelenej a digitálnej transformácie aj

- budovanie a rekonštrukcia nemocníc
- investície do školstva, R&D a inovácií
- podpora komunitných kapacít sociálnej starostlivosti

Plán obnovy primerane reflektuje priority NBS. Problémom je

- praktická implementácia reforiem
- realistikosť termínov investičných projektov a zlá skúsenosť s čerpaním EÚ fondov

Alokácia POO na Slovensku podľa priorít

Zdroj: Bruegel Dataset

